

SARADNJA SREDNJIH STRUČNIH ŠKOLA I PRIVREDE KROZ REALIZACIJU PRAKTIČNE NASTAVE

ANALIZA REZULTATA ANKETE SPROVEDENE U SREDNJIM STRUČNIM ŠKOLAMA U REPUBLICI SRBIJI

ISTRAŽIVANJE SPROVEDENO UZ PODRŠKU KulturKontakt Austria

BEOGRAD, JUL 2019. GODINE

Sadržaj

SKRAĆENICE	3
UVOD	4
1. SISTEM STRUČNOG OBRAZOVANJA U SRBIJI	5
2. KONCEPT UPITNIKA	6
3. ANALIZA I DISKUSIJA PODATAKA I REZULTATA.....	7
3.1 OPŠTI PODACI O ŠKOLI I SARADNJI SA POSLODAVCIMA	7
Broj i geografska zastupljenost škola.....	7
Zastupljenost područja rada i obrazovnih profila.....	8
Veličina škole - broj učenika i nastavnika	8
Ocena škole na spoljašnjem vrednovanju	10
Oblici i dinamika saradnje škola sa poslodavcima	10
Forma realizacije PNP	12
Problemi u realizaciji praktične nastave kod poslodavca	14
3.2 REALIZACIJA PRAKTIČNE NASTAVE PO PROFILIMA	16
O zastupjenosti profila i udelu PNP	16
O korelacijama najznačajnijih varijabli	20
O ritmu i ravnomernosti realizacije PNP	24
3.3 KVALITET REALIZACIJA PRAKTIČNE NASTAVE KOD POSLODAVCA.....	26
O kvalitetu saradnje škola i poslodavaca na realizaciji PNP	27
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	30
PRILOZI.....	33
PRILOG 1. PREGLED ŠKOLA U ODNOSU NA FORMU PNP I BROJ PARTNERA IZ PRIVREDE	34
PRILOG 2. UPITNIK.....	43

SKRAĆENICE

MPNTR – Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

KKA – Kultur Kontakt Austrija

VET – Srednje stručno obrazovanje

PNP – Praktična nastava kod poslodavca - uključuje praktičnu nastavu, vežbe i blok nastavu koji se realizuje u kompanijama

PN – Praktična nastava

DO – Dualno obrazovanje

ŠM – Školski model realizacije stručnog obrazovanja

NPP – nastavni plan i program

RZS – Republički zavod za statistiku

ZUOV – Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja

EU – Evropska unija

PKS – Privredna komora Srbije

UVOD

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (MPNTR) u saradnji sa KulurKontakt Austrija (KKA), sprovelo je istraživanje o realizaciji praktične nastave u srednjim stručnim školama koja se odvija kroz saradnju stručnih škola i privrede. Detaljno je analiziran samo tzv. “školski” model stručnog obrazovanja, bez ulaženja u analizu i specifičnosti dualnog modela.

Dugoročni i suštinski cilj ovog istraživanja bio je da se obezbedi kontinuirani napredak kvaliteta stručnog obrazovanja u Srbiji, a specifični ciljevi bili su da se sagleda, analizira i kritički proceni:

- Opseg praktične nastave kod poslodavca (PNP)
- Oblik organizacije PNP
- Preovlađujući metodi realizacije PNP
- Relevantnost i efektivnosti određenih oblika i metoda realizacije PNP

Pored navedenog zadatak istraživanja bio je i da se, na osnovu sagledanog stanja, daju preporuke donosiocima odluka za eventualno unapređenje i konkretizaciju pravne regulative u ovoj oblasti.

Kako bi se prikupili podaci neophodni za sprovođenje analize i odgovorilo na specifične ciljeve istraživanja, bilo je potrebno razviti poseban upitnik. Upitnik je razvijen i testiran a posle neophodnih korekcija dostavljen svim stručnim školama u Republici Srbiji. Popunjavanje je obavljeno na internet platformi.

Upitnikom su obuhvaćene tri najvažnije forme sticanja praktičnih veština u stručnom obrazovanju: praktična nastava, blok nastava i vežbe a posredno su obuhvaćene i forme letnje i ferijalne prakse, tamo gde postoje. Kroz delove upitnika u kojima su učesnici ankete davali dodatna pojašnjenja, ideje i predloge obuhvaćeni su i drugi važni aspekti poput: karijernog

vođenja i savetovanja, posete preduzećima, obuke nastavnika u preduzećima, opremanje škola i slično.

U okviru ovog izveštaja razmotrene su i određene pravne implikacije vezane za planiranje i implementaciju PNP u kontekstu daljeg razvoja stručnog obrazovanja u Srbiji. Kreirane su preporuke donosiocima odluka za unapređenje u ovoj oblasti pri čemu se naročito imala u vidu činjenica da se od septembra 2019. godine očekuje početak primene Zakona o dualnom obrazovanju, koji unosi značajne novine u oblast stručnog obrazovanja.

Pored toga dugoročna saradnja MPNTR i KKA podrazumeva da nalazi istraživanja budu korišćeni u svrhu dalje podrške stručnim školama i poslodavcima u vezi razvoja kvaliteta stručnog obrazovanja i to organizovanjem potrebnih obuka, opremanjem škola i slično.

1. SISTEM STRUČNOG OBRAZOVANJA U SRBIJI

Na osnovu podataka Republičkog zavoda za statistiku (RZS), na kraju školske 2017/18 u Srbiji je postojalo 510 srednjih škola (460 državnih i 50 privatnih), među kojima 111 gimnazija, 310 stručnih škola, 40 umetničkih škola i 49 mešovitih škola¹.

Oko 25% učenika pohađa opšte srednje obrazovanje dok oko 75% pohađa stručno srednje obrazovanje. Sa ovim odnosom Srbija spada u red zemalja sa najvećim udelom stručnog obrazovanja u EU.

Najzastupljenija stručna područja su Ekonomija pravo i administracija (13.3%), Elektrotehnika (10.9%), Zdravstvo i socijalna zaštita (9.6%), Mašinstvo i obrada metala (8.7%) i Trgovina, turizam i ugostiteljstvo (8.1%)².

Broj obrazovnih profila u sistemu stručnog obrazovanja u Srbiji, planiranih za upis u školskoj 2018/19. godini, bio je 201 a imajući u vidu sve godine učenja, ukupan broj profila u sistemu je oko 230. Većina njih realizuju se po takozvanom "školskom" modelu (ŠM) koji podrazumeva da deo praktičnog dela NPP škola može realizovati u saradnji sa poslodavcima. Saradnja se odvija na različite načine, u većem ili manjem obimu, u okvirima koji su dati Zakonom o srednjem obrazovanju i Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja.

---

¹ Statistical Office of the Republic of Serbia <http://data.stat.gov.rs/Home/Result/11030104?languageCode=sr-Latn>

² Statistical Office of the Republic of Serbia <http://www.stat.gov.rs/en-US/oblasti/obrazovanje/srednje-obrazovanje>

2. KONCEPT UPITNIKA

Upitnik je koncipiran kako bi se analizirale različite forme i oblici realizacija praktične nastave u saradnji sa poslodavcima u školskom modelu realizacije (ŠM). Obuhvaćena su pitanja u vezi sa realizacijom: praktične nastave, blok nastave i vežbi, letnje i ferijalne prakse. Kroz posebne delove upitnika i odgovore na otvorena pitanja u analizu su uključeni i drugi bitni aspekti poput: posete preduzećima, obuke nastavnika u preduzećima i slično.

Upitnik se sastojao od tri dela:

1. Opšti podaci o školi i saradnji škole sa poslodavcima sa 16 pitanja;
2. O realizaciji praktične nastave kod poslodavca (PNP) za pojedine profile sa 14 pitanja, pri čemu je svaka škola dostavila je podatke za 3 profila;
3. O kvalitetu realizacije praktične nastave u saradnji sa poslodavcima, kroz procenu slaganja sa 12 tvrdnji. U ovom delu upitnika direktori su odgovarali izborom jednog od ponuđenih odgovora na Likertovoj petostepenoj skali.

U predviđenom roku na upitnik je odgovorilo 178 škola a posle eliminacije nekoliko duplih i nepotpunih odgovora u uzorku je ostalo 168 stručnih škola. U uzorku je ostvarena ravnomerna geografska i strukturna zastupljenost po tipu i veličini škole.

Istraživanje je obuhvatilo obrazovne profile koje su škole ocenile relevantnim i to, kako u smislu broja upisanih učenika tako i u smislu obima i kvaliteta saradnje koju ostvaruju sa poslodavcima. Broj profila u uzorku bio je je 124 a struktura profila iz uzorka po područjima rada je prikazana u tabeli 1. U istoj tabeli prikazan je i odnos broja analiziranih profila i ukupnog broja profila iz koga se vidi da su u uzorku proporcionalno zastupljeni profili iz gotovo svih područja rada.

Područje rada	Broj profila u uzorku	Broj profila u školskoj 2018/19.
Ekonomija, pravo i administracija	10	10
Elektrotehnika	13	19
Geodezija i građevinarstvo	10	15
Geologija, rudarstvo i metalurgija	5	12

Hemija, nemetali i grafičarstvo	12	15
Hidrometeorologija	0	2
Kultura, umetnost i javno informisanje	3	15
Mašinstvo i obrada metala	19	33
Ostala delatnost ličnih usluga	4	4
Poljoprivreda, proizvodnja i prerada hrane	12	16
Saobraćaj	6	16
Šumarstvo i obrada drveta	5	9
Tekstilstvo i kožarstvo	7	11
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	9	10
Zdravstvo i socijalna zaštita	10	14
Ukupno	124	201

Tabela 1. Broj obrazovnih profila (upis školska 2018/19. godina) i broj profila u uzorku istraživanja

Prikupljeni odgovori daju mogućnost za brojne interpretacije, uvide i zaključke, od kojih neki prevazilaze okvir ovog istraživanja i biće ponuđeni kao relevantan izvor podataka za rad na novoj Strategiji obrazovanja u Srbiji do 2030 godine. Grafički prikazi i analize odgovora dati su u nastavku, praćeni sa nizom komentara i zaključaka.

3. ANALIZA I DISKUSIJA PODATAKA I REZULTATA

3.1 OPŠTI PODACI O ŠKOLI I SARADNJI SA POSLODAVCIMA

Broj i geografska zastupljenost škola

Uzorak je činilo 168 škola i geografski je pokrio čitavu teritoriju Srbije. U apsolutnom smislu najveći broj škola u uzorku dolazi iz: Beogradskog, Zlatiborskog, Nišavskog, Mačvanskog, Zapadnobačkog i Sremskog okruga. U relativnom smislu, ako se posmatra udeo škola iz uzorka u ukupnom broju škola u datom okrugu, najbolji odziv dobijen je u: Zlatiborskom (88%), Braničevskom (78%), Podunavskom (71%), Severnobačkom (71%), Zapadnobačkom

(69%), Mačvanskom (67%) i Nišavskom (61%) okrugu a najslabiji u Rasinskom (20%), Pčinjskom (25%), Kolubarskom (33%) i Južnobanatskom (33%).

Zastupljenost područja rada i obrazovnih profila

Prikaz zastupljenosti područja rada u školama iz uzorka dat je na slici 1. Vidimo da je približno podjednak broj škola u kojima je zastupljeno jedno, dva ili tri područja rada (oko 20%) dok je nešto niži broj onih koje imaju četiri ili više područja (oko 16%).

Što se tiče broja obrazovnih profila koji se realizuju u školama iz uzorka njihov raspon se kreće od 1 do 20. Ipak u najvećem broju škola zastupljeno je između 4 i 8 obrazovnih profila, što korespondira i sa prosečnom veličinom škole odnosno brojem učenika.

Slika 1. Zastupljenosti područja rada u školama iz uzorka

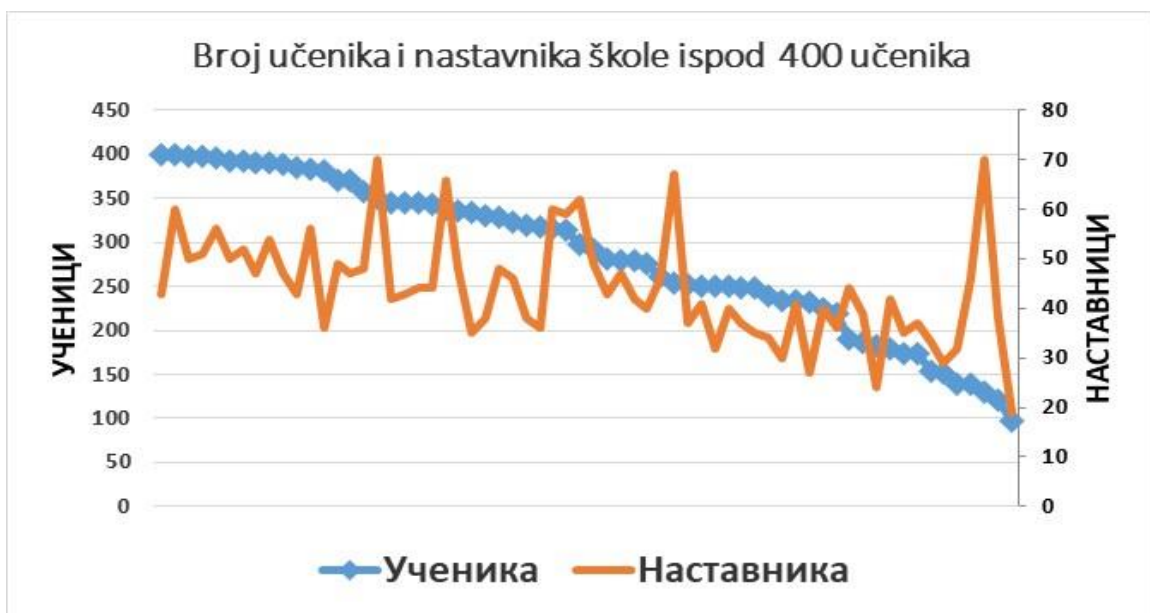
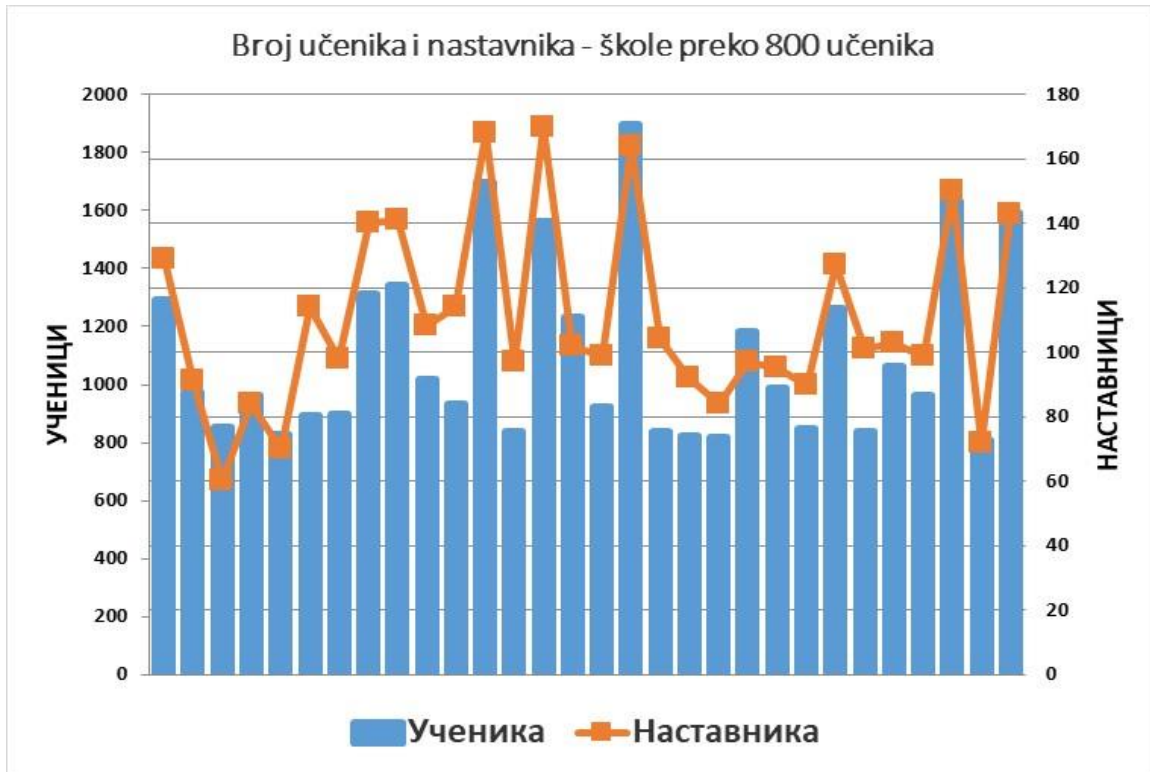
Veličina škole - broj učenika i nastavnika

Broja učenika u školama iz uzorka kreće se u veoma širokom rasponu od 98 do 1897 a broj nastavnika od 19 do 170.

Prosečan broj učenika po školi u uzorku iznosi 561 a prosečan broj nastavnika 65. Mada to nije glavna tema istraživanja, mogu se uočiti interesantni odnosi između broja učenika i nastavnika. Kod škola koje imaju više od 800 učenika odnos broja učenika i nastavnika prilično

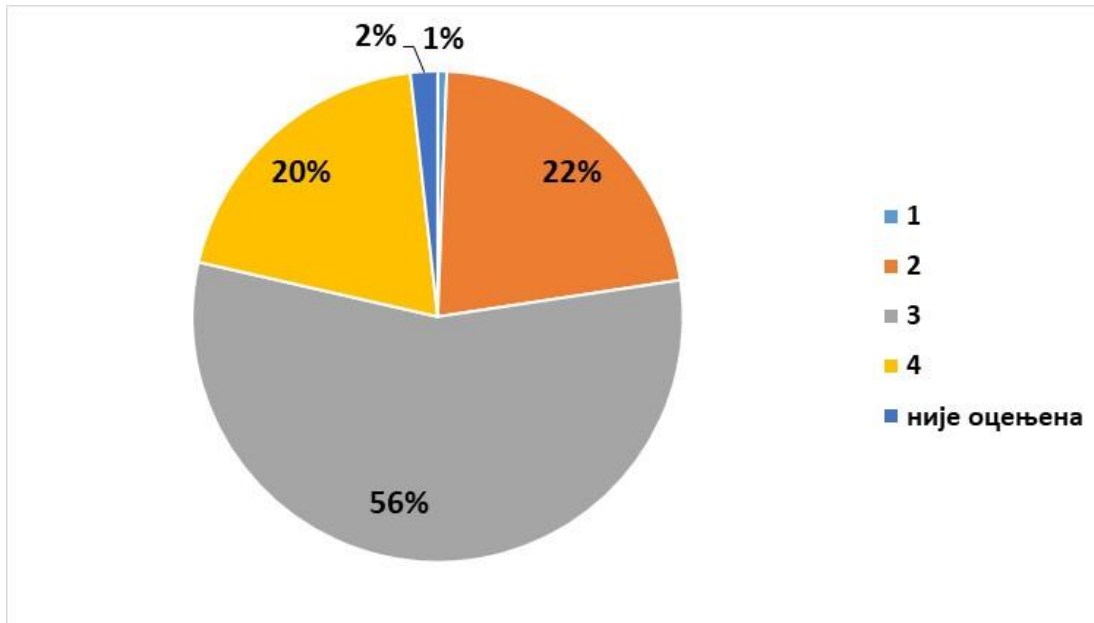
je proporcionalan dok u slučaju manjih škola, koje imaju ispod 400 učenika, nije primetno opadanje broja nastavnika srazmerno opadanju broja učenika, što je vidljivo na slikama 2 i 3.

Slika 3. Odnos broja učenika i nastavnika za manje škole ispod 400 učenika

Ocena škole na spoljašnjem vrednovanju

U uzorku je najveći broj škola na spoljašnjem vrednovanju ocenjen sa ocenom 3 a približno podjednak broj ocenjen je sa najboljom ocenom 4 i najslabijom ocenom 1. Ovaj odnos približno odgovara odnosu ocena u čitavom sistemu, te je i sa tog aspekta ovaj uzorak reprezentativan.

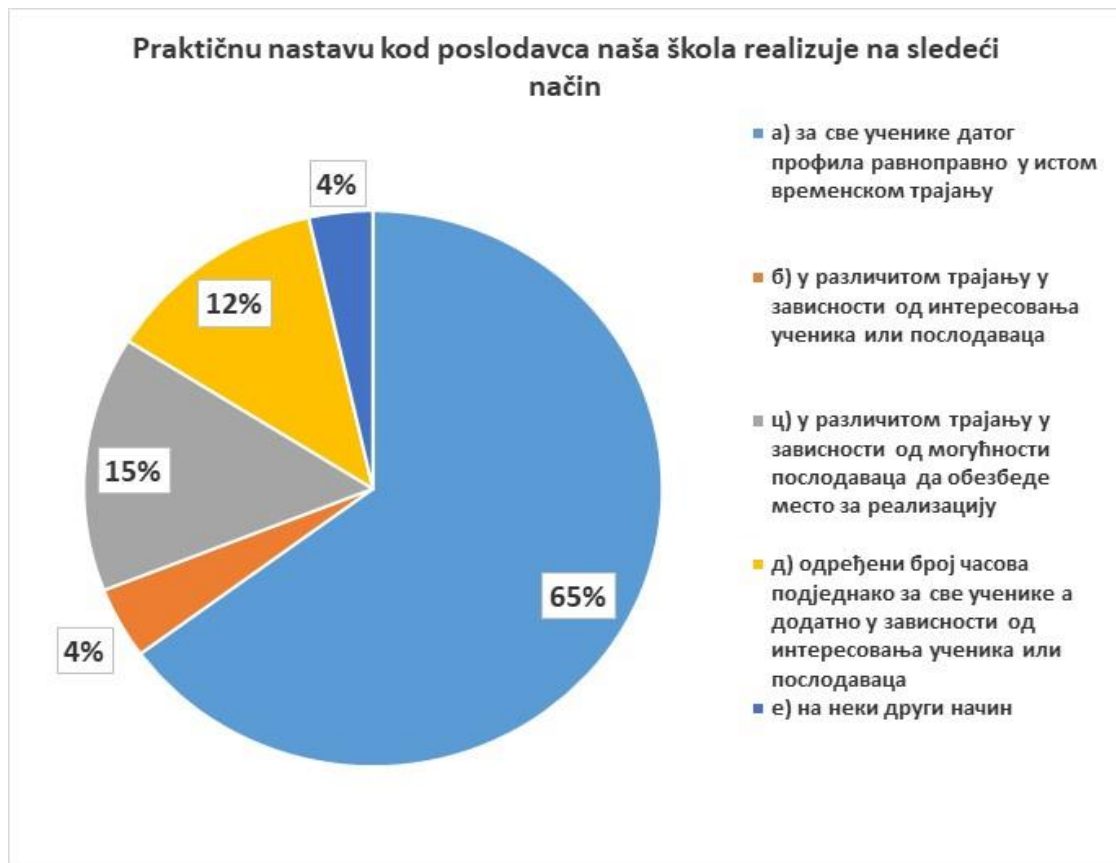
Slika 4. Struktura ocena škola na spoljašnjem vrednovanju

Oblici i dinamika saradnje škola sa poslodavcima

Nakon prikupljanja osnovnih informacija o školama, u prvom delu upitnika, postavljeno je nekoliko pitanja o saradnji škole sa poslodavcima i načinima na koje se saradnja odvija.

- Na pitanje da li u realizaciji praktične nastave, blok nastave, vežbi ili drugih predmeta kojima se stiču praktične veštine saradujete se partnerima iz privrede (poslodavci, privredna društva, zanatlije) većina škola iz uzorka odgovara potvrdno. Samo u slučaju jedne škole (Medicinska škola Ćuprija) imamo izričit stav da ne saraduju sa svetom rada u ovoj oblasti. Moguće je da prilikom tumačenja ovog pitanja rad u zdravstvenim ustanovama i drugim nastavnim bazama, medicinske škole ne tretiraju kao vid saradnje sa poslodavcima. Ovo će svakako biti razjašnjeno tokom kasnijeg direktnog kontakata sa školama ovog usmerenja odnosno na radionici posvećenoj predstavljanju rezultata istraživanja.

- Na pitanje o broju partnera sa kojima škola ima zaključene sporazume ili ugovore o saradnji, škole navode brojke u rasponu od 1 do čak 548 u slučaju Škole za negu lepote iz Beograda. Oko 60% škola ima saradnju sa manje od 25 poslodavaca a prosečan broj ugovora koje škola ima sa poslodavcima iznosi 28. Dest škola navelo je da je broj njihovih partnera veći od 100. Među školama koje imaju više od 100 partnera prevladavaju ekonomske, ugostiteljsko turističke, trgovačke i građevinske škole. Geografski, najzastupljenije su škole iz Beograda ali su obuhvaćeni i Leskovac, Kraljevo i Kula.
- Pitanje o načinu na koji škola realizuje praktičnu nastavu kod poslodavca, u smislu vremenskog rasporeda tokom školske godine, prikazano je na slici 5. Na njoj je predstavljena distribucija odgovora škola na to pitanje.

Slika 5. Trajanje realizacije praktične nastave kod poslodavca

Vidimo da je većina škola (65%) dala odgovor koji ukazuje na težnju da se svakom učeniku obezbede isti uslovi za učenje i sticanje veština kroz praktičnu nastavu kod poslodavca. Ipak, čak 30 % škola navelo je da je vreme koje pojedini učenik može provesti kod poslodavca različito i to delom zbog razloga koji su u vezi sa poslodavcem a delom iz razloga većeg ili manjeg interesovanja samih učenika za ovaj vid sticanja znanja i veština. Ovde bi veoma važno

bilo dodatno istražiti slučajeve različitog trajanja praktične nastave zbog nemogućnosti poslodavca da ponude dovoljno mesta za realizaciju (opcija c na grafikonu). Ovaj slučaj navelo je oko 15 % škola i on bi mogao, u svojoj nepovoljnijoj varijanti, značiti i nejednake mogućnosti učenika za sticanje veština, što se smatra jednim od osnovnih načela pravednosti u obrazovanju. Detaljnijim uvidom konstatovano je da je 25 škola izjavilo da se praktična nastava kod poslodavca realizuje u različitom trajanju, zbog nemogućnosti poslodavaca da obezbede mesta za realizaciju. Te škole su iz različitih područja rada, ali prevladavaju oblasti elektrotehnika, hemija i građevinarstvo. Većina ovih škola je iz manjih gradova, što nas dalje dovodi i do suštinskog pitanja: koliko su upisne politike i ponude na lokalnom nivou usklađene sa strukturom lokalne privrede?

Forma realizacije PNP

Analiza vezana za pitanje o načinu na koji učenici uče tokom PNP predstavljena je na slici 6.

Slika 6. Način na koji učenici uče tokom praktične nastave kod poslodavca

Većina od 109 škola (65%) dala je odgovor da tokom realizacije PNP učenici imaju mogućnost da samostalno izvršavaju predviđene radne operacije, 34 škole (20 %) da tokom PNP učenici uglavnom uče tako što grupno posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili zaposlenih u kompaniji i samo povremeno imaju mogućnost da to sami probaju a 20 škola (12 %) da uglavnom uče putem individualnog posmatranja rada zaposlenih uz povremeno asistiranje. Preostalih 5 škola (3%) kao način PNP navelo je nešto drugo.

Ova raspodela je generalno zadovoljavajuća ali je važno razjasniti razloge zbog kojih **oko 30%** škola, daje odgovore a ili c i time posredno ukazuje da tokom praktične nastave učenici nedovoljno samostalno i aktivno pristupaju procesu učenja. Nedovoljna aktivnost (pasivnost) učenika na praktičnoj nastavi može se različito tumačiti i može imati različite uzroke ali posledice po pravilu budu veoma nepovoljne: nedovoljno stečenih praktičnih veština, nesamostalnost i nesigurnost u radu, teže pronalaženje posla i dugoročna nezaposlenost, kao krajnja i najnepovoljnija posledica.

U nastavku je izdvojeno nekoliko dodatnih objašnjenja koje su dale one škole koje su navele da je uobičajeni način praktične nastave kod poslodavca to da učenici posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili zaposlenih u kompaniji.

- Nakon sticanja poverenja kod određenog poslodavca, u skladu sa pokazanim kompetencijama, učenicima se dozvoljava da samostalno obavljaju radne zadatke
- Učenici imaju mogućnost da praktično izvrše samo jednostavnije poslove (popunjavanje instrumenata platnog prometa).
- Učenici nekih obrazovnih profila nemaju potrebne dozvole za obavljanje dužnosti (tehničari vuče i saobraćajno transportni tehničari), tako da se njihov praktični rad uglavnom svodi na posmatranje ili radnje bez voza, dok su za ostale obrazovne profile obezbeđeni uslovi u školi i kod privrednih partnera da mogu i samostalno da rade.
- Iz bezbednosnih razloga učenicima se samo povremeno omogućavaju konkretne aktivnosti na praktičnoj nastavi.
- U nekim ustanovama, gde je to bezbedno, učenici sami rade - uglavnom laboratorijske vežbe. U proizvodnim kompanijama iz razloga bezbednosti učenici uglavnom posmatraju proizvodni proces i uključuju se u bezbednije operacije.

U prilogu 1 dat je pregled svih škola koje su učestvovalе u istraživanju podeljenih prema podatku o preovlađujućem načinu realizacije PNP uz podatak o broju ugovora sa partnerima iz privrede koji data škola poseduje.

Problemi u realizaciji praktične nastave kod poslodavca

U nastavku prvog dela upitnika postavljeno je i nekoliko pitanja koja dotiču probleme u realizaciji praktične nastave kod poslodavca.

- Kod pitanja: **Koji su vaši najveći problemi u vezi sa organizacijom praktične nastave kod poslodavca?**, treba primetiti da značajan broj škola ukazuje da u njihovoj okolini postoje zainteresovani i motivisani poslodavci za saradnju ali da to nije dovoljno da bi se saradnja i ostvarila i održavala uspešnom. Oni navode da im se čini da poslodavci očekuju određene beneficije kako bi se aktivnije uključili u ovaj vid saradnje. Čak 33 škole kažu da poslodavci smatraju da treba da imaju beneficije od strane države kako bi sarađivali sa školama a 54 da su poslodavci zainteresovani ali nemaju dovoljno ljudskih i materijalnih resursa da pruže punu podršku. Pažljivo treba sagledati i činjenicu da čak 40 škola izjavljuje da je njihov najveći problem što poslodavaca u njihovoj okolini nema ili pak nisu zainteresovani za saradnju.

Slika 7. Problemi u vezi sa organizacijom PNP

- Završno pitanje u prvom delu upitnika bilo je otvorenog tipa i glasilo je: Šta bi po vama trebalo promeniti/poboljšati ili uvesti kao novinu kako bi praktična nastava kod poslodavca bolje funkcionisala?

Nekoliko najzanimljivijih odgovora ideja i predloga, navodimo u nastavku:

- Pojedine elemente u izjavi o nameri poslodavca bi trebalo da država finansira (npr. troškovi obuke instruktora)
- U prvom i drugom razredu da država finansira učenike i profesore praktične nastave, koji su angažovani kod poslodavca a u trećem i četvrtom razredu da finansiranje preuzmu poslodavci.
- Uvesti standardizovan model koji se bavi bezbednošću učenika na praksi - po područjima rada (po uzoru na dualno)
- Obaveza poslodavca da zaposli najbolje ako oni to žele.
- Veće angažovanje mentora, ali bi onda kompanije morale da se odreknu najboljeg radnika kako bi mogao da prenese znanje deci.
- Beneficija poslodavcu (Finansijska sredstva).
- Dati veću samostalnost učenicima u obavljanju radnih zadataka.
- Promeniti uredbu o zapošljavanju u smislu školujem se za određeni posao jer mogu da se zaposlim samo u toj oblasti.
- Da poslodavci (naročito oni koji se finansiraju iz budžeta Republike Srbije) budu u obavezi da po prioritetu prime učenike državnih škola radi obavljanja praktične nastave i ustupe im korišćenje svojih resursa.
- Najveći problem imamo sa pojedinim bankama jer, iako su regionalne filijale voljne da prime naše đake, centralne filijale u Beogradu im to ne dozvoljavaju.
- Pomoći poslodavcima da izvrše "razumnu" adaptaciju pojedinih radnih mesta za osobe sa ometenošću/invaliditetom, kako bi mogla da posluži i za izvođenje prakse tokom stručnog obrazovanja učenika sa smetnjama u razvoju.
- Trgovci sledeće godine neće ići po dualnom modelu, jer trgovinska preduzeća u celoj državi nisu htela da se obavežu da će plaćati učenike. Smatraju da su im izdaci za tu svrhu preveliki. A ionako će dobiti učenike na praksu (koja nije po dualnom modelu) koje ne plaćaju. Uraditi nešto po ovom pitanju.
- Zaposleni zbog velikog obima posla nemaju dovoljno vremena da se posvete učenicima na praksi. Trebalo bi motivisati poslodavce da bi i oni videli interes u saradnji.
- Da poslodavci obezbeđuju novčanu nadoknadu učenicima za obavljanje posla na praktičnoj nastavi kako bi bili više motivisani.
- Novčana nadoknada za učenike koji pohađaju praktičnu nastavu, od strane države.
- U nekim objektima gde se realizuje nastava zabranjeno je prisustvo nastavnika.

3.2 REALIZACIJA PRAKTIČNE NASTAVE PO PROFILIMA

O zastupjenosti profila i udelu PNP

U drugom delu upitnika bavili smo se obrazovnim profilima i načinom realizacije praktične nastave, blok nastave i vežbi kojima se stiču praktične veštine u saradnji sa poslodavcima.

Škole su zamoljene da iz razmatranja isključite dualne profile i koncentrišu se na sve druge koji se realizuju uz manju ili veću saradnju sa poslodavcima. Trebalo je da svaka škola izdvoji **3 profila** u kojima ima najviše upisanih učenika i najobimniju saradnju se poslodavcima u odgovori na sledeća pitanja:

- Koliko časova praktične nastave, blok nastave i vežbi u svakom razredu, ima ovaj profil po nastavnom planu i programu i
- Koliko okvirno časova praktične nastave, blok nastave i vežbi u svakom razredu, na ovom profilu realizujete kod poslodavca

Cilj ovih pitanja bio je da se uoče pravilnosti i razlike u vezi sa obimom realizacije praktične nastave pojedinih škola, uzrokovane razlikama u načinu na koji stručne škole ostavruju svoju saradnju sa poslodavcima i stepenom autonomije koju imaju.

Na ovaj način biće vidljivo i koji obrazovni profili imaju najveći potencijal za realizaciju PNP i da li se u ovom smislu mogu uočiti određene sektorske specifičnosti.

Od ranije pomenutih 124 profila (tabela 1.) izdvojili smo 23 koji su najviše puta pomenuti od strane škola i za koje smo samim tim imali najviše mogućnosti da vršimo analizu. U grupi od 23 profila imamo zastupljenost je 9 područja rada a među profilima je 8 u trogodišnjem i 15 u četvorogodišnjem trajanju.

Metod analize koju smo sprovedi bio je da na osnovu podataka koje su škole unele kroz anketu za svaki obrazovni profil izračunamo:

- prosečno vreme (broj časova) koje je u skladu sa NPP predviđeno za realizaciju praktične nastave, vežbi i nastave u bloku;
- prosečno vreme (broj časova) praktične nastave, vežbi i nastave u bloku koje se realizuje kod poslodavca.

Na osnovu ova dva podatka izračunat je prosečni procentni udeo vremena (časova) praktične nastave, vežbi i nastave u bloku koji se za dati profil realizuje kod poslodavca.

Kao što se u tabeli 2. vidi najveći procentni udeo vremena (iznad 50%) provedenog na praktičnoj nastavi, vežbama i blok nastavi (PNP), među pomenuta 23 profila, imaju: Mesar 78%, medicinska sestra tehničar 77%, automehaničar 66%, turističko hotelijerski i

fizioterapeutski tehničar 61%, trgovac 59%, kulinarski tehničar 57%, mašinski tehničar motornih vozila 56%, i turistički tehničar i pekar sa po 55%.

Područje rada	Naziv profila	Broj pojavljivanja u uzorku	Prosečan broj časova PN po planu i programu	Okvirni broj časova PN kod poslodavca	Procenat vremena PN koji se provodi kod poslodavca
Mašinstvo i obrada metala	Automehaničar	26	1462	978	66
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Kuvar	26	1860	785	42
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Turistički tehničar	20	1378	720	55
Poljoprivreda, pr.i prerada hrane	Pekar	19	1533	847	55
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Trgovac	18	1343	832	59
Elektrotehnika	Elektrotehničar računara	14	1122	99	7
Poljoprivreda, pr.i prerada hrane	Mesar	14	1584	1237	78
Ekonomija, pravo i administracija	Finansijski administrator	14	987	335	41
Ekonomija, pravo i administracija	Ekonomski tehničar	13	800	116	18
Poljoprivreda, pr.i prerada hrane	Mašinski tehničar	12	1648	581	37
Mašinstvo i obrada metala	Mašinski tehničar motornih vozila	12	1413	739	56
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Konobar	11	1434	683	48
Zdravstvo i socijalna zaštita	Medicinska sestra - tehničar	11	1669	1285	77
Saobraćaj	Vozač motornih vozila	9	754	237	32
Lične usluge	Ženski frizer	9	1637	578	35
Ekonomija, pravo i administracija	Komercijalista	9	1132	163	22
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Kulinarski tehničar	9	1746	964	57
Poljoprivreda, pr.i prerada hrane	Poljoprivredni tehničar	9	1518	280	22
Saobraćaj	Tehničar drumskog saobraćaja	9	943	268	30
Hemija, nemetali i grafičarstvo	Tehničar za zaštitu životne sredine	8	1536	213	13
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Turističko - hotelijerski tehničar	7	1634	1044	61
Zdravstvo i socijalna zaštita	Farmaceutski tehničar	7	1388	334	22
Zdravstvo i socijalna zaštita	Fizioterapeutski tehničar	7	1821	1100	61

Tabela 2. Vremenski ideo praktične nastave kod poslodavca za 23 najzastupljenija profila u uzorku

Ukoliko se posmatra čitav uzorak (svih 124 profila), bez obzira na broj pojavljivanja u uzorku, najveće procenat vremena koje se odnosi na praktičnu nastavu, vežbe i blok nastavu (PNP) zapazili smo kod profila navedenih u tabeli 3.

Naziv profila	Broj pojavljivanja u uzorku	Broj učenika	Broj partnera	Broj časova PN+blok+vežbe po PLANU PROGRAMU	Broj časova PN+blok+vežbe KOD POSLODAVCA	Procenat vremena PNP (vreme koji se provodi kod poslodavca)
Bankarski službenik	1	22	15	1152	1152	100
Mašinbravar	1	55	13	724	724	100
Rukovalac postrojenjima za dobijanje nafte i gasa	1	84	12	1926	1926	100
Tapetar dekorater	1	7	17	1306	1292	99
Prerađivač mleka	1	27	9	1575	1376	87
Zavarivač	4	122	47	1337	1133	85
Ginekološko akušerska sestra	3	394	77	2198	1865	85
Autolimar	2	61	91	1743	1428	83
Trgovinski tehničar	6	1015	440	1158	939	81
Rudarski tehničar	2	198	43	699	539	77

Tabela 3. Profili sa najvećim udelom PNP, bez obzira na učestalost pojavljivanja u uzorku

Kod zaključivanja u ovom slučaju, moramo imati na umu jedno važno ograničenje. Naime, u najvećem broju slučajeva, prikazanih u tabeli 3, gde je procenat PNP između 80 i 100%, radi se o podatku dobijenom od jedne škole, osim u slučajevima profila trgovinski tehničar, zavarivač i ginekološko akušerska sestra gde je podatke dostavilo 6, 4 odnosno 3 škole, respektivno. U tabeli 3 je uporedo prikazan i podatak o ukupnom broju učenika upisanih na navedene profile u konkretnim školama kao i podatak o ukupnom broju partnera koje su date škole navele. Kod analize broja partnera treba napomenuti da je on dat na nivou cele škole a ne samo za profile koji su navedeni u tabeli 3. Realno je dakle da je broj partnera sa kojima škola saraduje na realizaciji PNP na profilima navedenim u tabeli 3 nešto manji.

Kako bi detaljnije sagledali okolnosti vezane za profile sa najvećim udelom PNP (profili navedeni u tabeli 3.), u tabeli 4. smo podacima o broju učenika i broju partnerskih kompanija koje škola ima **dodali i formu učenja na PNP** koju je škola navela kao preovlađujuću u svom radu. Forme učenja na PNP obeležene kao a, b ili c imaju sledeće značenje:

- a) Tokom PNP učenici uglavnom uče putem individualnog posmatranja rada zaposlenih uz povremeno asistiranje.
- b) Tokom PNP učenici imaju mogućnost da samostalno izvršavaju predviđene radne operacije.

c) Tokom PNP učenici uglavnom uče tako što u grupi posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili zaposlenih u kompaniji i samo povremeno imaju mogućnost da to sami probaju.

Profil/grad	Broj časova PN+blok+vežbe po PLANU PROGRAMU	Broj časova PN+blok+vežbe kod POSLODAVCA	% kod POSLODAVCA	Broj učenika	Broj partnera škole	Forma učenja na PNP
Autolimar	1743	1428	83	61	91	
Loznica	2385	1904	80	43	76	b
Prijepolje	1100	952	87	18	15	b
Bankarski službenik - ogled	1152	1152	100	22	15	
Stari grad	1152	1152	100	22	15	a
Ginekološko akušerska sestra	2198	1865	85	394	77	
Valjevo	3015	2520	84	28	0	b
Prokuplje	1790	1460	82	121	3	b
Savski Venac	1790	1616	90	245	74	b
Zavarivač	1337	1133	85	122	47	
Apatin	1211	952	79	21	14	c
Krupanj	1160	1012	87	26	9	b
Smederevo	2251	1844	82	45	11	b
Čukarica	724	724	100	30	13	b
Mašinbravar	724	724	100	55	13	
Čukarica	724	724	100	55	13	b
Prerađivač mleka	1575	1376	87	27	9	
Pirot	1575	1376	87	27	9	b
Rudarski tehničar	699	539	77	198	43	
Bor	617	581	94	89	6	c
Kostolac	781	497	64	109	37	c
Rukovalac postrojenjima za dobijanje nafte i gasa	1926	1926	100	84	12	
Zrenjanin	1926	1926	100	84	12	b
Tapetar - dekorater	1306	1292	99	7	17	
Subotica	1306	1292	99	7	17	b
Trgovinski tehničar	1158	939	81	1015	440	
Leskovac – TU škola	900	894	99	117	103	b
Leskovac – Stručna škola	1338	864	65	88	19	b
Novi Pazar	1402	1194	85	77	52	b
Požarevac	1102	894	81	120	43	b
Smederevo	1102	894	81	108	25	b
Stari grad	1102	894	81	505	198	b

Tabela 4. Detaljni podaci o profilima sa najvećim udelom PNP (broj učenika, broj partnera, forma PNP)

Primećujemo da je u najvećem broju slučajeva navedenih u tabeli 4. forma PNP obeležena kao:
b) Tokom PNP učenici imaju mogućnost da samostalno izvršavaju predviđene radne operacije. Ovo ocenjujemo pozitivnim jer je to svakako najoptimalniji i najefikasniji vid sticanja praktičnih znanja i veština. Izuzetak je nekoliko škola.

a) Prva ekonomska škola u Beogradu sa profilom bankarski službenik - ogled koja je navela da se 100% vremena predviđenog za PN realizuje u formi PNP, da je broj učenika upisanih na profil 22 a broj partnera 15, pri tome navodeći da učenici uglavnom uče putem: a) individualnog posmatranja rada zaposlenih uz povremeno asistiranje.

b) Tehnička škole u Boru i Tehnička škola u Kostolcu koje su za profil rudarski tehničar kao preovlađujući vid PNP navele: c) - da učenici uglavnom uče tako što u grupi posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili zaposlenih u kompaniji i samo povremeno imaju mogućnost da to sami probaju.

c) Tehnička škola u Apatinu koja je za profil zavarivač u kome se školuje 21 učenik i koja ima ukupno 14 partnera iz privrede navela: c) da učenici uglavnom uče tako što u grupi posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili zaposlenih u kompaniji i samo povremeno imaju mogućnost da to sami probaju.

U prilogu 1. dat je pregled svih škola koje su učestvovale u istraživanju podeljenih prema preovlađujućem načinu realizacije PNP koji primenjuju uz podatak o broju ugovora sa partnerima iz privrede koji data škola poseduje. Ovaj pregled, uz druge prezentovane podatke, daje mogućnost da se detaljnije sagledaju: forma PNP, obim PNP, broj učenika i broj partnera i izvedu dodatni zaključci o njihovim međusobnom vezama i odnosima.

O korelacijama najznačajnijih varijabli

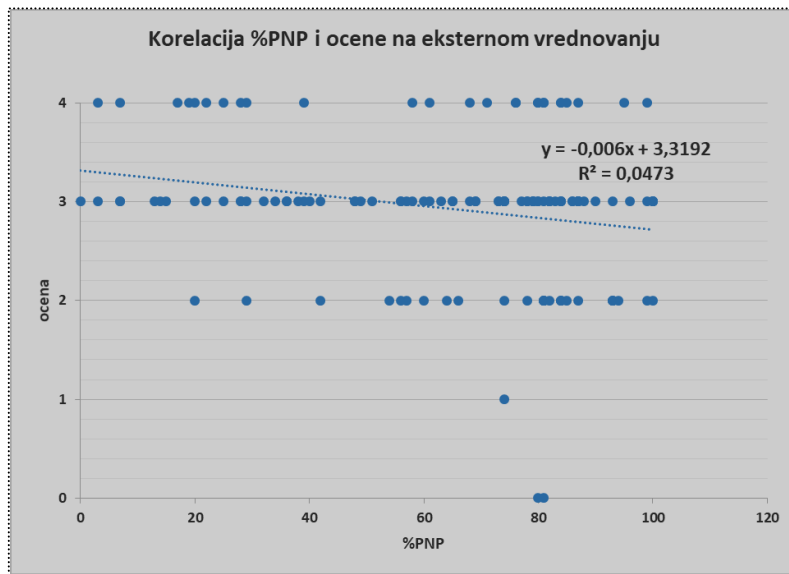
Izračunavanje korelacija između nekoliko najznačajnijih varijabli uradili smo nad delom uzorka u dva navrata. Najpre smo izdvojili obrazovne profile koji su se u uzorku pojavili najmanje pet puta i pri tome je prosečni udeo PNP bilo veći od 55%. Broj takvih profila je 11 (automehaničar, elektroinstalater, kulinarski tehničar, MTMV medicinska sestra vaspitač, medicinska sestra tehničar, mesar, pekar, trgovac, trgovinski tehničar i turističko hotelijerski tehničar) a broj škola u kojima se oni pojavljuju je 98. Rezultati proračuna Pirsonovog koeficijenta korelacije najvažnijih varijabli dati su u tabeli 5.

redni broj	Varijabla 1(X)	varijabla 2 (Y)	Pirsonov koeficijent r	Koeficijent determinacije R ²	Korelacija
1	Procenat PNP	Eksterna ocena škole	-0,22	0,0484	Slaba negativna
2	Procenat PNP	Broj partnera	0,24	0,0576	Slaba pozitivna
3	Procenat PNP	Forma PNP	0,06	0,0144	Slaba pozitivna
4	Forma PNP	Eksterna ocena škole	0,16	0,0256	Slaba pozitivna
5	Broj učenika	Forma PNP	0,07	0,0049	Slaba pozitivna
6	Broj partnera	Forma PNP	0,15	0,0225	Slaba pozitivna
7	Broj partnera	Eksterna ocena škole	0	0	Nema povezanosti
8	Broj učenika	Broj partnera	0,21	0,0453	Slaba pozitivna
9	Broj učenika	Eksterna ocena škole	0,12	0,0144	Slaba pozitivna
10	Broj učenika	Procenat PNP	0	0	Nema povezanosti

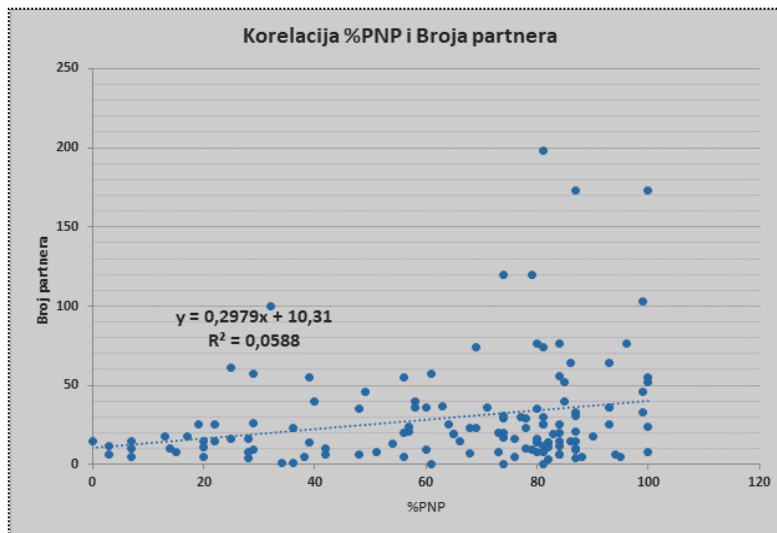
Tabela 5. Korelacije najznačajnijih varijabli za profile sa udelom PNP većim od 55% i više od 5 pojavljivanja u uzorku

Primećujemo da je u većini slučajeva prisutna relativno slaba pozitivna povezanost navedenih varijabli. U dva slučaja utvrđeno je da nema povezanosti a u jednom da je prisutna relativno slaba negativna povezanost. Najjaču pozitivnu povezanost pronašli smo u dva slučaja: između procenta PNP i broja partnera škole ($r=0,24$, $R^2 = 0,0576$) i između broja učenika i broja partnera škole ($r=0,21$, $R^2 = 0,0315$). Najjaču negativnu povezanost utvrdili smo između procenta PNP i eksterne ocene škole, što znači da su škole sa većim udelom PNP dobijale niže ocene na eksternom vrednovanju. Ovaj se odnos može delom objasniti činjenicom da se eksterno vrednovanje škola bazira na proceni dostignutosti niza standarda koji međutim ne obuhvataju specifične aspekte rada stručnih škola, pa tako ni aspekte saradnje škola sa preduzećima, zbog čega uspešni modeli PNP nisu ni mogli biti procenjeni na pravi način. Očekuje se da u narednom ciklusu spoljašnjeg vrednovanja model bude dopunjen nizom standarda i indikatora koji će direktnije biti usmereni na stručne škole, što u prvom ciklusu nije bio slučaj.

Na slikama 8 i 9. grafički je prikazana linearna regresija u dva navedena primera. Na slici 8. je prikaz slabe negativne povezanosti ocene na eksternom vrednovanju i % PNP a na slici 9. prikaz slabe pozitivne povezanosti između broja partnera i % PNP.

Slika 8. Linearna regresija %PNP i eksterna ocena - slaba negativna povezanost

Slika 9. Linearna regresija %PNP i broj partnera - slaba pozitivna povezanost

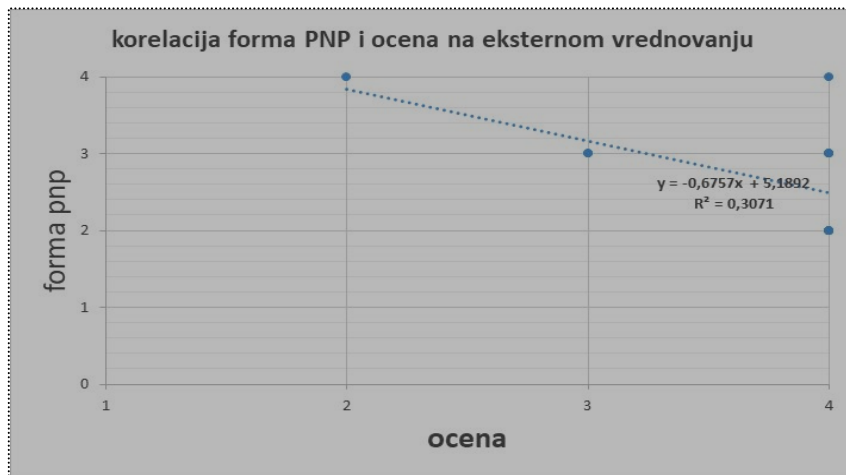
U drugom slučaju izračunali smo korelacije nekoliko glavnih varijabli za uzorak koji je obuhvatio obrazovne profile čiji je udeo PNP između 80 i 100 %, uz uslov da se obrazovni profil pojavio u uzorku najmanje dva puta. Broj takvih profila je 4 (ginekološko akušerska sestra, zavarivač, rudarski tehničar i trgovinski tehničar) a broj škola u kojima su se oni pojavljuju je 15. Rezultati korelacije najvažnijih varijabli u ovom slučaju dati su u tabeli 6.

redni broj	varijabla 1(X)	varijabla 2 (Y)	Pirsonov koeficijent r	Koeficijent determinacije R ²	Korelacija
1	Procenat PNP	Eksterna ocena škole	0,15	0,0225	Slaba pozitivna
2	Procenat PNP	Broj partnera	0,08	0,0064	Slaba pozitivna
3	Procenat PNP	Forma PNP	0,22	0,0484	Slaba pozitivna
4	Forma PNP	Eksterna ocena škole	-0,55	0,3025	Srednja negativna
5	Broj učenika	Forma PNP	0,22	0,0484	Slaba pozitivna
6	Broj partnera	Forma PNP	0,21	0,0441	Slaba pozitivna
7	Broj partnera	Eksterna ocena škole	-0,02	0,0004	Slaba negativna
8	Broj učenika	Broj partnera	0,9	0,81	Jaka pozitivna
9	Broj učenika	Eksterna ocena škole	-0,22	0,0484	Slaba negativna
10	Broj učenika	Procenat PNP	-0,06	0,0036	Slaba negativna

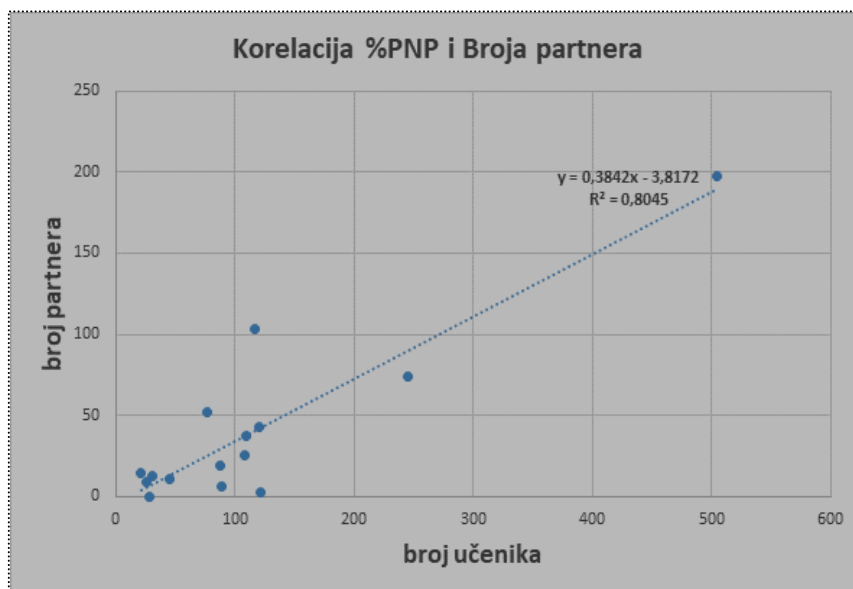
Tabela 6. Korelacije najznačajnijih varijabli za profile sa udelom PNP većim od 80 % i najmanje 2 pojavljivanja u uzorku

Primećujemo da je kod ovog drugog uzorka u većini slučajeva prisutna slaba pozitivna povezanost navedenih varijabli. Veoma jaku pozitivnu povezanost pronašli smo između broja učenika i broja partnera škole ($r=0,9$, $R^2=0,81$), što je logično i razumljivo, a srednje jaku negativnu između formata PNP i eksterne ocene škole ($r=-0,55$, $R^2=0,3025$). Ova korelacija je zanimljiva za analizu. Ona znači da su škole, koje su kao preovlađujuću formu PNP navodile formu koja je bila kvalitetnija (samostalni rad učenika na PNP) imale nižu ocenu na eksternom vrednovanju, odnosno da su škole koje su navodile da učenici na PNP uče na manje kvalitetan način (tako što u grupi uglavnom posmatraju demonstraciju rada) na eksternom vrednovanju imale višu ocenu. Kako objasniti ovaj neočekivan odnos? Deo objašnjenja mogao bi biti to što se veći procenat PNP i njegova kvalitetnija forma po pravilu javlja u slučaju trogodišnjih profila u koje su, opet po pravilu, upisani slabiji učenici a što dalje uzrokuje i slabije performanse škola, odnosno nižu ocenu na eksternom vrednovanju. Ipak, ovaj interesantan odnos bi se preciznije morao istražiti dodatnim statističkim analizama.

Na slikama 10 i 11. grafički je prikazana linearna regresija u dva navedena primera. Na slici 10. je prikaz srednje jake negativne povezanosti forme PNP i ocene na eksternom vrednovanju a na slici 11. prikaz veoma jake pozitivne povezanosti između broja učenika i broja partnera.

Slika 10. Linearna regresija forma PNP i ocena – srednje jaka negativna povezanost

Slika 11. Linearna regresija broj učenika i broj partnera - jaka pozitivna povezanost

O ritmu i ravnomernosti realizacije PNP

U delu upitnika koji se odnosio na profile postavili smo i pitanje o ritmu realizacije PNP tokom školske godine odnosno godina školovanja.

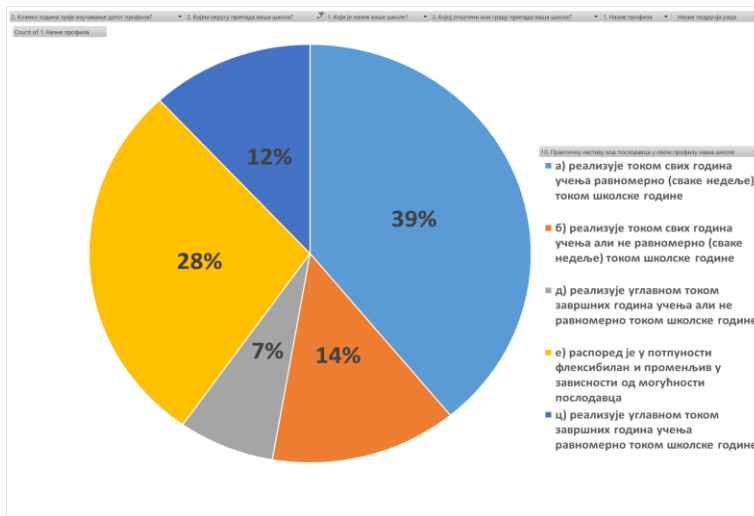
Škola je, trebala da zaokruži rečenicu koja najbolje opisuje stvarno stanje, kao odgovor na pitanje: *Praktičnu nastavu kod poslodavca u ovom profilu naša škola realizuje:*

- a) tokom svih godina učenja ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine
- b) tokom svih godina učenja ali ne ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine
- c) uglavnom tokom završnih godina učenja ravnomerno tokom školske godine
- d) uglavnom tokom završnih godina učenja ali ne ravnomerno tokom školske godine
- e) je u potpunosti fleksibilan i promenljiv u zavisnosti od mogućnosti poslodavca

Kod ovog pitanja smo utvrdili da su dva najčešće navedena odgovora bila:

- a) tokom svih godina učenja ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine (39%)
  - e) raspored potpuno fleksibilan i promenljiv u zavisnosti od mogućnosti poslodavca (28%)
- a zatim u znatno manjem broju slučajeva:
- b) tokom svih godina učenja ali ne ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine (14%)
  - c i d) uglavnom tokom završnih godina učenja (19%)

Slika 12. Ritam i ravnomernost realizacije PNP

Posmatrajući navedenu raspodelu zaključujemo da se realizacija praktične nastave kod poslodavaca često odvija u nepredvidivim okolnostima koji su opet odraz realnosti tržišta i poslovnog ambijenta u Srbiji. Imajući saznanja o promenljivim prilikama na tržištu rada može se razumeti zašto je tako veliki broj učesnika ankete izjavio da je raspored realizacije PNP u potpunosti fleksibilan i promenljiv u zavisnosti od mogućnosti poslodavca.

Kako bi osigurali veću izvesnost u vezi sa PNP i u situacijama nestabilnosti na tržištu rada, treba razmisliti o kompletiranju trenutno postojeće pravne regulative. Dobar predlog bio bi izrada posebnog Pravilnika o realizaciji PNP čime bi se utvrdila jasnija pravila i čvršće definisala prava i obaveze za sve strane (učenike, škole i kompanije) u vezi planiranja i realizacije PNP. Pomenuti pravilnik bi takođe osigurao da, kada se iz objektivnih razloga saradnja škole i poslodavca mora prekinuti, učeniku efikasno pronađe novo mesto za PNP i tako spreči da se neplanirana teškoća nepovoljno odrazi na kvalitet stečenih veština učenika.

3.3 KVALITET REALIZACIJA PRAKTIČNE NASTAVE KOD POSLODAVCA

U trećem delu upitnika bavili smo se kvalitetom realizacije PNP. Trebalo je da učesnici ankete odgovore u kojoj meri se slažu sa tvrdnjama koje se odnose na domen kvaliteta i to na petostepenoj Likertovoj skali, sa značenjem:

1. Uopšte se ne slažem,
2. Uglavnom se ne slažem,
3. Niti se slažem niti se ne slažem,
4. Uglavnom se slažem i
5. Potpuno se slažem.

Upitnik je sadržao 12 tvrdnji a pregled odgovora škola na njih dat je na slikama 13, 14 i 15. Nekoliko uvida u vezi odgovora na ove tvrdnje dato je u tekstu koji sledi.

Slika 13. Neki aspekti kvaliteta realizacije praktične nastave kod poslodavca?

Slika 14. Neki aspekti kvaliteta realizacije praktične nastave kod poslodavca?

Slika 15. Neki aspekti kvaliteta realizacije praktične nastave kod poslodavca?

O kvalitetu saradnje škola i poslodavaca na realizaciji PNP

- Na pitanja koja se odnose na podršku koju škola ima od svojih partnera vidljivo je da je najveće zadovoljstvo saradnjom sa lokalnim poslodavcima. Više od 70% škola izjavilo je da

se uglavnom slaže ili potpuno slaže da **Škola ima odličnu podršku lokalnih poslodavaca za realizaciju praktične nastave**. Što se tiče podrške lokalne samouprave ovaj procenat je niži i iznosi 65%, dok je odličnu podršku privredne komore ili udruženja poslodavaca navelo oko 50% škola. Treba istaći da je oko 15% škola izjavilo da je podrška lokalne samouprave nezadovoljavajuća, 25 % je to izjavilo u vezi sa podrškom privredne komore ili udruženja poslodavaca a oko 5% u slučaju direktne saradnje sa poslodavcima. (slika 13.)

- Kod tvrdnje da **Realizacija praktične nastave kod poslodavca značajno doprinosi sticanju praktičnih veština učenika** imamo ogromno slaganje većine ispitanika. Više od 90% izjavilo je da se uglavnom slaže ili potpuno slaže sa ovom tvrdnjom (slika 13).

Kada se ova tvrdnja, međutim, stavi u relativni odnos sa realizacijom nastave u školskim kabinetima i radionicama situacija se značajno menja. Sa tvrdnjom da **Realizacija praktične nastave kod poslodavca u mnogo većoj meri doprinosi sticanju praktičnih veština nego realizacija u školskim kabinetima i radionicama** uglavnom se slaže ili potpuno slaže znatno manji procenat ispitanika 48% (slika 14).

Razjašnjenje ove razlike je zanimljiva tema kojoj treba posvetiti pažnju tokom daljih konsultacija sa školama na radionicama i okruglim stolovima. Razjašnjenjem ovih diskrepanci verovatno će se doći i do uzroka problema i ideja za unapređenje trenutnog nivoa saradnje škola i poslodavaca.

- Interesantno je uporediti i odgovore na dve tvrdnje koje se odnose na zainteresovanost učenika i poslodavaca tokom realizacije praktične nastave u kompanijama (slika 14). Deluje da su za ovu temu više zainteresovani poslodavci, barem imajući u vidu činjenicu da se 70 % škola uglavnom ili u potpunosti slaže sa tvrdnjom: **Poslodavci sa kojima saradujemo su veoma posvećeni i zainteresovani za kvalitet praktične nastave učenika koji su kod njih raspoređeni**, dok se na sličnu tvrdnju **Tokom realizacija praktične nastave kod poslodavca učenici pokazuju mnogo veću zainteresovanost i posvećenost nego u slučaju realizacije u školskim kabinetima i radionicama**, pozitivno izjasnilo 55 % škola.

I kod odgovora koji impliciraju veliku ili potpunu nezainteresovanost tokom realizacije praktične nastave, bolje indikatore imamo u slučaju poslodavaca. Svega 3 % škola je to izjavilo za poslodavce a čak 15 % kada su u pitanju učenici (slika 14).

Imajući u vidu koliko je motivacija važan faktor uspešnog učenja ovoj temi treba posvetiti dužnu pažnju, sa ciljem da se utvrde razlozi nezainteresovanosti dela učenika tokom realizacije praktične nastave u realnom radnom okruženju, što se načelno smatra poželjnijim i interesantnijim vidom učenja.

- Zabeležili smo I dva veoma pozitivna aspekta koji govore o planiranju saradnje škole I poslodavaca i sposobnosti da se rešavaju nepredviđene okolnosti (slika 15).

Sa tvrdnjom ***Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca često dolazi do nepredviđenih okolnosti koje treba rešavati***, strogo se slaže svega 12% škola. Sa druge strane blizu 90% škola se potpuno slaže sa tvrdnjom da ako do ***Nepredviđenih okolnosti prilikom realizacije praktične nastave dođe one se efikasno rešavaju u dogovoru sa poslodavcima***.

Ovakvi odgovori ukazuju na to da se saradnja škola i poslodavaca dobro planira, neguje i da to predstavlja dobru osnovu na kojoj se dalje može raditi na jačanju kvaliteta stručnog obrazovanja.

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Kako je već navedeno podaci prikupljeni anketom daju priliku za brojne analize i interpretacije. Sada ćemo se fokusirati na nekoliko najvažnijih.

- Obim vremena koje učenici provode na praktičnij nastavi kod poslodavca PNP uključujući sve godine učenja i agregirano na nivo područja rada /profila.
  - Obuhvat učenika realizacijom PNP sa osvrtom na to da li svi učenici imaju jednake mogućnost da učestvuju u ovom vidu učenja.
  - Korelacija između formata i obima PNP i kvaliteta stečenih znanja i veština učenika.
  - Preporuke za promene zakonske i normativne regulative koja će unaprediti postojeće stanje.
-
- Oko 25% učenika u Srbiji pohađa opšte srednje obrazovanje dok oko 75% pohađa stručno srednje obrazovanje. Sa ovim odnosom Srbija spada u red zemalja sa najjačim sistemom stručnog obrazovanja u EU.
  - Sve stručne škole u Srbiji potvrdno odgovaraju na pitanje da li sarađuju sa partnerima iz privrede i sveta rada. Procečan broj ugovora koje jedna škola ima sa poslodavcima iznosi 28. U uzorku od 168 škola njih dest je navelo da je broj njihovih partnera veći od 100.
  - Većina škola (65%) ima težnju da se svakom učeniku obezbede isti uslovi za učenje i sticanje veština kroz PNP. Ipak, čak 30 % škola navelo je da je vreme koje pojedini učenik može provesti kod poslodavca različito.
  - Većina škola (65%) kaže da tokom PNP učenici imaju mogućnost da samostalno izvršavaju predviđene radne operacije, 20 % da tokom PNP učenici uglavnom grupno posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili instruktora u kompaniji a 12 % da uglavnom uče putem individualnog posmatranja rada zaposlenih uz povremeno asistiranje.
  - Kada govore o teškoćama u implementaciji PNP kod konkretnih profila, veliki broj škola ukazuje da u njihovoj sredini postoje poslodavci zainteresovani i motivisani za saradnju ali da to nije dovoljno da bi se saradnja i ostvarila i održavala uspešnom. Oni navode da poslodavci očekuju određene beneficije kako bi se aktivnije uključili u ovaj vid saradnje. Čak 33 škole (20%) kažu da poslodavci smatraju da treba da

imaju beneficije od strane države kako bi sarađivali sa školama a 54 škole (32%) da su poslodavci zainteresovani ali nemaju dovoljno ljudskih i materijalnih resursa da pruže punu podršku.

- Realizacija PNP, naročito u manjim sredinama, često se odvija u nepredvidivim okolnostima. Zbog toga veliki broj učesnika ankete (28%) izjavljuje da je raspored realizacije PNP tokom školske godine u potpunosti fleksibilan i promenljiv u zavisnosti od trenutnih mogućnosti poslodavca. Kako bi osigurali veću izvesnost realizacije praktične nastave, i u situacijama nesigurnosti i promena na tržištu rada, treba unaprediti regulativu koja bi obezbedila čvršće obaveze za sve strane (učenike, škole i kompanije) u vezi planiranja i realizacije saradnje. Konkretnan predlog bio bi izrada Pravilnika za realizaciju PNP i koji bi važio za takozvani školski model realizacije stručnog obrazovanja, odnosno za deo sistema koji nije obuhvaćen modelom dualnog obrazovanja (DO).
- Većina profila stručnog obrazovanja ima mogućnost, datu NPP, da deo praktične nastave, vežbi i blok nastave (PNP) realizuje kod poslodavca. Anketa je omogućila da utvrdimo prosečan udeo ovog vida nastave koji se odvija kod poslodavca za različite profile. Izdvojili smo najčešće pominjane profile i utvrdili da su profili koji prednjače po obimu realizacije praktične nastave kod poslodavca: mesar 78%, medicinska sestra tehničar 77%, automehaničar 66%, turističko hotelijerski tehničar 61%, fizioterapeutski tehničar 61%, trgovac 59% i kulinarski tehničar 57%. Što se tiče područja rada, kada se uključe svi profile pomenuti u uzorku, prednjače: mašinstvo i obrada metala sa 66%, geodezija i građevinarstvo sa 65%, trgovina turizam i ugostiteljstvo sa 63% i zdravstvo i socijalna zaštita sa 59%.
- Kada je reč o motivaciji za učešće u PNP, koja ima značajne implikacija na kvalitet veština koje će biti stečene tokom obrazovanja, deluje da su više zainteresovani poslodavci nego učenici. Naime 70 % škola se uglavnom ili u potpunosti slaže sa tvrdnjom: *Poslodavci sa kojima sarađujemo su veoma posvećeni i zainteresovani za kvalitet praktične nastave učenika koji su kod njih raspoređeni*, dok se sa sličnom tvrdnjom *Tokom realizacija praktične nastave kod poslodavca učenici pokazuju mnogo veću zainteresovanost i posvećenost nego u slučaju realizacije u školskim kabinetima i radionicama*, uglavnom ili u potpunosti slaže 55 % škola. I kod odgovora koji impiciraju veliku ili potpunu nezainteresovanost tokom realizacije praktične nastave, bolje indikatore imamo u slučaju poslodavaca. Svega 3 % škola je to izjavilo za poslodavce a čak 15 % kada su u pitanju učenici (slika 14).

Imajući u vidu brojne dokaze o značaju motivacije kao faktora uspešnog učenja ovoj temi treba posvetiti posebnu pažnju. Bilo bi važno da se utvrde razlozi nezainteresovanosti i nedovoljne posvećenosti dela učenika tokom realizacije

praktične nastave u realnom radnom okruženju, što načelno govoreći nije bilo očekivano.

- Odgovori na nekoliko pitanja kao i slobodni komentari učesnika ankete bacaju veoma pozitivno svetlo na temu saradnje škola i kompanija, ukazujući da se PNP dobro planira i da se saradnja škola i poslodavaca neguje i unapređuje, koliko god je to moguće u datim okolnostima. Ovo zaključujemo pre svega na osnovu toga što se sa tvrdnjom: *Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca često dolazi do nepredviđenih okolnosti koje treba rešavati*, strogo slaže svega 12% škola. Sa druge strane blizu 90% škola se potpuno slaže sa tvrdnjom: *Ako do nepredviđenih okolnosti prilikom realizacije praktične nastave dođe one se efikasno rešavaju u dogovoru sa poslodavcima*. Ovo su činjenice koje predstavljaju dobru osnovu na kojoj se dalje može raditi na unapređenju kvaliteta stručnog obrazovanja.
- Izračunavanje korelacija između nekoliko najznačajnijih varijabli uradili smo najpre za obrazovne profile (11 profila) koji su se u uzorku pojavili najmanje pet puta i pri tome je prosečni udeo PNP bilo veći od 55%. Najjaču pozitivnu povezanost pronašli smo u dva slučaja: između procenta PNP i broja partnera škole ($r=0,24$, $R^2 = 0,0576$) i između broja učenika i broja partnera škole ($r=0,21$, $R^2 = 0,0315$). Najjaču negativnu povezanost utvrdili smo između procenta PNP i eksterne ocene škole. U drugom slučaju izračunali smo korelacije nekoliko glavnih varijabli za uzorak koji je obuhvatio obrazovne profile čiji je udeo PNP između 80 i 100 %, uz uslov da se obrazovni profil pojavio u uzorku najmanje dva puta (4 profila). Veoma jaku pozitivnu povezanost ovde smo pronašli između broja učenika i broja partnera škole ($r=0,9$, $R^2= 0,81$) a srednje jaku negativnu između formata PNP i eksterne ocene škole ($r=-0,55$, $R^2= 0,3025$).
- Ovo istraživanje nije se direktnije bavilo aspektom praćenja realizacije PNP odnosno pitanjem koje metode i pristupe škole i kompanije praktikuju u ovoj važnoj oblasti. To bi mogla biti značajna tema daljih istraživanja koja bi bila usmerena na prikupljanje podataka i stavova poslodavaca, čime bi se slika dobijena ovim istraživanjem dodatno iskristalisala i razjasnila.

*****

Jačanje saradnje stručnih škola sa poslodavcima je jedna od najvažnijih tema za kreiranje modernih obrazovnih politika u domenu stručnog obrazovanja. Kvalitet radne snage sa druge strane je od ključne važnosti za razvoj ekonomije, privlačenje investicija i konkurentnost Srbije na Balkanu ali i šire u EU. U ovom izveštaju prezentovan je samo deo uvida do kojih se došlo analizom ankete koja je sprovedena u srednjim stručnim školama Republike Srbije a koja se bavila saradnjom škola i poslodavaca na realizaciji

praktične nastave (PNP) i to za deo sistema koji trenutno nije obuhvaćen modelom dualnog obrazovanja (DO).

Izveštaj je predstavljen predstavnicima različitih zainteresovanih institucija među kojima su bili predstavnici: MPNTR, ZUOV, PKS, SKGO, stručnih škola, kao i Kultur Kontakta i Privredne komore Austrije. Tokom rasprave na okruglom stolu pod nazivom "Saradnja srednjih stručnih škola i privrede kroz realizaciju praktične nastave", koji je održan 10.07.2019. godine u Beogradu učesnici su se složili sa zaključkom da je na adekvatan i kvalitetan način obrađena veoma važna tema i da su stvoreni uslovi za dalji rad na unapređenju praktične nastave kod poslodavaca kao jednom od ključnih preduslova za unapređenje i osiguranje kvaliteta stručnog obrazovanja u celini.

Zajednička ocena učesnika je da se u daljem toku aktivnosti treba posvetiti dvema prioritetnim aktivnostima:

1. Formiranju radne grupe sa zadatkom izrade Pravilnika o realizaciji PNP

Ovakav pravilnik predviđen je Zakonom o srednjem obrazovanju. Nosilac aktivnosti biće MPNTR a radnu grupu treba da čine predstavnici svih zainteresovanih strana.

2. Sprovođenje ankete sa poslodavcima

Anketa bi bila sprovedena po uzoru na ovu sprovedenu sa školama. Anketom bi se o svim bitnim pitanjima PNP izjasnili i poslodavci. Nosilac aktivnosti bila bi PKS a uzorak poslodavaca koji treba da učestvuju bio bi utvrđen u saradnji sa stručnim školama.

Na kraju uz veliku zahvalnost rukovodstvu i stručnom timu Kultur Kontakta na podršci u izradi ove studije izražavamo uverenje da će uvidi do kojih se došlo ovim istraživanjem, kao i zaključci i preporuke koji su kreirani na osnovu njih, biti uzeti u razmatranje od strane svih zainteresovanih. Na taj način bi se realizacija praktične nastave kod poslodavca mogla unaprediti a time i kvalitet i relevantnost srpskog stručnog obrazovanja podići na još viši nivo.

PRILOZI

PRILOG 1. PREGLED ŠKOLA U ODNOSU NA FORMU PNP I BROJ
PARTNERA IZ PRIVREDE

FORMA PNP: a) UČENICI INDIVIDUALNO POSMATRAJU RAD ZAPOSLENIH UZ POVREMENO ASISTIRANJE		BROJ PARTNERA IZ PRIVREDE
Бабушница		1
Средња школа Бабушница		1
Бор		6
Машинско-електротехничка школа		6
Варварин		15
Средња школа		15
Вршац		16
Хемијско-медицинска школа		16
Звездара		120
Геодетска техничка школа		120
Кула		18
Основна и средња школа са домом ученика "Петро Кузмјак" Руски Крстур		18
Младеновац		40
Техничка школа		40
Неготин		17
Техничка школа Неготин		17
Ниш		57
Економска школа		37
Електротехничка школа "Никола Тесла"		20
Нови Бечеј		9
Средња школа		9
Нови Кнежевац		47
Средња школа "Доситеј Обрадовић"		47
Нови Сад		70
Саобраћајна школа "Пинки"		70
Оџаци		46
Техничка школа		46
Пожаревац		4
Пољопривредна школа са домом ученика "Соња Маринковић"		4
Рума		64
С.Т.Ш"Миленко Брзак Уча"Рума		64
Смедеревска Паланка		30
Машинско-електротехничка школа "ГОША"		30
Стари град		21
Електротехничка школа "Никола Тесла"		6
Прва економска школа		15
Суботица		21
Техничка школа "Иван Сарић"		21

FORMA PNP: b) UČENICI IMAJU MOGUĆNOST DA SAMOSTALNO IZVRŠAVAJU PREDVIĐENE RADNE OPERACIJE.	BROJ PARTNERA IZ PRIVREDE
Ада	18
Техничка школа	18
Александровац	6
Средња школа "Свети Трифун" са домом ученика	6
Алексинач	31
Пољопривредна школа "Шуматовац"	31
Барајево	173
Средња школа	173
Бачка Паланка	28
Средња стручна школа "Др Радивој Увалић"	28
Бачка Топола	50
Пољопривредна школа	27
Средња техничка школа "Шинковић Јожеф"	23
Бела Црква	29
Техничка школа "Сава Мунћан"	29
Бечеј	78
Економско-трговинска школа	78
Богатић	55
Мачванска средња школа Богатић	55
Бујановац	19
Стручна школа "Свети Сава"	19
Ваљево	21
Медицинска школа „Др Миша Пантић"	0
Пољопривредна школа са домом ученика Ваљево	21
Велико Градиште	7
Средња школа "Милоје Васић"	7
Врбас	6
Средња стручна школа "4.јули" Врбас	6
Врњачка Бања	57
Угоститељско- туристичка школа са домом ученика	57
Гроцка	120
Средња школа - Гроцка	120
Жагубица	24
Техничка школа	24
Звездара	167
Грађевинска школа	132
Медицинска школа	25
Фармацеутско - физиотерапеутска школа	10
Земун	89
Електротехничка школа "Земун"	15

Саобраћајно-техничка школа	74
Зрењанин	25
Техничка школа	12
Хемијско - прехрамбена и текстилна школа "Урош Предић"	13
Инђија	90
СШ"Др Ђорђе Натошевић"	90
Ириг	26
ССШ "Борислав Михајловић Михиз" Ириг	26
Киинда	12
Средња стручна школа "Милош Црњански"	12
Ковин	36
Средња стручна школа "Васа Пелагић" Ковин	36
Косјерић	11
Техничка школа	11
Косовска Каменица	8
Економско - трговинска школа, Гњилане-Ранилуг	8
Коцељева	18
Средња школа	18
Краљево	162
Економско - трговинска школа	117
Електро-саобраћајна техничка школа "Никола Тесла"	35
Машинска техничка школа "14. октобар" Краљево	10
Крупањ	9
Средња школа	9
Кула	100
Економско трговинска школа	100
Кучево	8
Економско-трговинска и машинска школа	8
Лебане	5
Средња техничка школа "Вожд Карађорђе"	5
Лесковац	217
Економска школа "Ђука Динић"	74
Пољопривредна школа	14
Средња школа	19
Трговинско-угоститељска школа	103
Школа за текстил и дизајн	7
Лозница	76
Техничка школа	76
Лучани	4
Средња школа "Драгачево" Гуча	4
Љубовија	12
Средња школа "Вук Караџић"	12
Медвеђа	3
Техничка школа "Никола Тесла" Медвеђа	3

Мионица	6
Средња школа "Мионица"	6
Ниш	117
Прехрамбено - хемијска школа Ниш	44
Угоститељско-туристичка школа Ниш	61
Уметничка школа	2
Школа моде и лепоте	10
Нови Београд	61
Средња туристичка школа	55
Техничка школа "Змај"	6
Нови Пазар	52
Угоститељско-туристичка школа Нови Пазар	52
Нови Сад	8
Техничка школа "Павле Савић"	5
Школа за основно и средње образовање "Милан Петровић" са домом ученика	3
Палилула	56
Пољопривредна школа са домом ученика ПК Београд	56
Панчево	75
Економско-трговинска школа "Паја Маргановић"	50
Пољопривредна школа "Јосиф Панчић" Панчево	25
Параћин	30
Економско - трговинска школа	30
Пећинци	21
Техничка школа "Миленко Веркић Неша"	21
Пирот	9
Млекарска школа са домом ученика "Др Обрен Пејић"	9
Пожаревац	43
Економско-трговинска школа Пожаревац	43
Пожега	55
Пољопривредна школа са домом ученика "Љубо Мићић"	33
Техничка школа	22
Пријеполје	15
Техничка школа Пријепље	15
Прокупље	3
Медицинска школа „Др Алекса Савић"	3
Рашка	17
Средња школа „Краљица Јелена"	17
Рума	38
Средња пољопривредно прехрамбена школа Стеван Петровић Бриле	15
Средња стручна школа "Бранко Радичевић" Рума	23
Савски Венац	97
Медицинска школа "Београд"	74

Угоститељско-туристичка школа Београд	23
Свилајнац	15
Пољопривредно-ветеринарска школа са домом ученика "Свилајнац"	15
Сента	25
Средња медицинска школа	25
Сјеница	6
Техничко-пољопривредна школа	6
Смедерево	36
Економско - трговинска школа	25
Техничка школа	11
Смедеревска Паланка	36
Средња школа "Жикица Дамњановић"	36
Сокобања	17
Средња школа "Бранислав Нушић"	17
Сомбор	51
Средња економска школа Сомбор	20
Средња медицинска школа "Др Ружица Рип"	8
Средња пољопривредно-прехранбена школа	8
Средња техничка школа	15
Сопот	14
Машинска школа "Космај"	14
Стара Пазова	48
Економско-трговинска школа "Вук Караџић"	8
Техничка школа	40
Стари град	198
Трговачка школа	198
Суботица	29
Политехничка школа	17
Хемијско-технолошка школа	12
Сурдулица	8
Техничка школа Никола Тесла Сурдулица	8
Тител	13
Средња техничка школа "Милева Марић"	13
Ђуприја	28
Техничка школа	28
Ужице	119
Економска школа	70
Техничка школа Ужице	16
ТШ "Радоје Љубичић"	33
Чајетина	36
Угоститељско туристичка школа	36
Чока	5
Хемијско-прехранбена средња школа	5
Чукарица	33

Техничка школа	13
Хемијско-прехранбена технолошка школа	20
Шабац	102
Економска школа "Стана Милановић"	76
Медицинска школа „Др Андра Јовановић"	16
Средња пољопривредна школа са домом ученика-Шабац	10
Шид	20
Техничка школа „Никола Тесла"	20
Нова Црња	9
Средња школа "Ђура Јакшић"	9
Сврљиг	25
Стручна школа "Душан Тривунац Драгош" Сврљиг	25
Зајечар	10
Техничка школа	10

FORMA PNP: c) UČENICI U GRUPI POSMATRAJU DEMONSTRACIJU RADA OD STRANE NASTAVNIKA ILI ZAPOSLENIH U KOMPANIJI I SAMO POVREMENO IMAJU MOGUĆNOST DA TO SAMI PROBAJU	BROJ PARTNERA IZ PRIVREDE
Апатин	14
Техничка школа са домом ученика	14
Ариље	46
Средња школа "Свети Ахилије" Ариље	46
Бајина Башта	29
Техничка школа Бајина Башта	29
Бор	6
Техничка школа Бор	6
Велика Плана	30
Економско-угоститељска школа" Вук Караџић"	30
Вождовац	560
Геолошка и хидрометеоролошка школа "Милутин Миланковић"	12
Школа за негу лепоте	548
Горњи Милановац	41
Економско-трговачка школа "Књаз Милош"	41
Житорађа	10
Средња школа Житорађа	10
Звездара	8
Грађевинска техничка школа "Бранко Жежељ"	8
Ивањица	16
Техничка школа Ивањица	16
Лесковац	20
Хемијско-технолошка школа "Божидар Ђорђевић Кукар"	20
Ниш	39
Грађевинска техничка школа Неимар	4

Средња стручна школа Ниш	35
Нова Варош	8
Средња школа	8
Нови Сад	33
Техничка школа Милева Марић-Ајнштајн	33
Палилула	103
Електротехничка школа "Раде Кончар"	100
Железничка техничка школа	3
Пирот	40
Економска школа Пирот	35
Средња стручна школа	5
Пожаревац	13
Политехничка школа, Пожаревац	13
Прибој	2
Машинско-електротехничка школа	2
Прокупље	5
Техничка школа "15.мај" Прокупље	5
Рековац	2
Пољопривредно-ветеринарска школа	2
Сента	73
Економско - трговинска школа Сента	73
Сомбор	1
Средња школа Свети Сава	1
Стари град	42
Електротехничка школа "Стари град"	15
Техничка школа "Дрво арт"	27
Ужице	14
Медицинска школа Ужице	14
Чачак	54
Економска школа	21
Машинско - саобраћајна школа	33
Шабац	43
Стручна хемијска и текстилна школа	20
Техничка школа Шабац	23
Костолац	37
Техничка школа са домом ученика "Никола Тесла"	37

FORMA PNP: d) NEŠTO DRUGO	BROJ PARTNERA IZ PRIVREDE
Врање	1
Техничка школа	1
Земун	31
Медицинска школа "Надежда Петровић"	31

Књажевац	34
Техничка школа	34
Ниш	3
Школа за основно и средње образовање "Царица Јелена"	3
Ђуприја	0
Медицинска школа	0

PRILOG 2. UPITNIK

O projektu

Za potrebe unapređenja kvaliteta sistema stručnog obrazovanja u Srbiji, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u saradnji sa KulturKontakt Austrija, realizuje se istraživanje o realizaciji praktične nastave u stručnom obrazovanju koja se odvija kroz saradnju stručnih škola i poslodavaca.

Analiziraće se sve forme i oblici realizacija praktične nastave u saradnji sa poslodavcima u takozvanom školskom modelu realizacije. (Nećemo analizirati slučajeve realizacije učenja kroz rad kod poslodavca kada se ono realizuje u skladu sa Zakonom o dualnom obrazovanju.)

Broj obrazovnih profila koji se realizuju uz saradnju sa poslodavcima je veliki (preko 150) a ovom prilikom analiziraće se samo oni koji imaju značajniji obuhvat upisanih učenika i u kojima škole ostvaruju aktivnu i značajnu saradnju sa poslodavcima.

Saradnja sa poslodavcima može se realizovati na različite načine kao što su: realizacija praktične nastave, blok nastava, realizacija vežbi, letnja i ferijalna praksa, posete preduzećima, obuke nastavnika u preduzećima i slično. Pokušaćemo da kroz ovaj upitnik obuhvatimo što više aspekata saradnje.

Nalazi istraživanja će biti korišćeni u svrhu dalje podrške stručnim školama i poslodavcima na razvoju kvaliteta stručnog obrazovanja organizovanjem potrebnih obuka, opremanjem škola i slično.

Poverljivost

Prilikom popunjavanja upitnika potrebno je navesti osnovne podatke o školi i precizno i savesno odgovoriti na postavljena pitanja. Napominjemo da će se sve informacije koje se prikupe u ovom istraživanju tretirati kao poverljive i biće korišćene isključivo u svrhu izvođenja relevantnih zaključaka za dalji rad i podršku Kultur Kontakta Austrija sistemu stručnog obrazovanja u Republici Srbiji.

O upitniku

Ovaj upitnik zajednički treba da razmotre i popune direktor škole, nastavnici stručnih predmeta, nastavnici praktične nastave i nastavnici zaduženi za organizaciju praktične nastave kod poslodavca (koordinatori praktične nastave).

- Popunjavanje ovog upitnika traje približno 20 minuta.
- Upitnik se popunjava isključivo online.
- Ukoliko Vam nije jasan bilo koji aspekt upitnika, ukoliko želite više informacija o upitniku ili istraživanju, možete se obratiti na radovan.zivkovic@mpn.gov.rs

O ŠKOLI I SARADNJI SA POSLODAVCIMA

1. Koji je naziv vaše škole? (Navedite tačan naziv škole.)

2. Kojem okrugu pripada vaša škola? (Navedite naziv okruga.)

3. Kojoj opštini ili gradu pripada vaša škola? (Navedite naziv grada ili opštine.)

4. Koliko je ukupno učenika a koliko nastavnika trenutno ima vaša škola?

_____ učenika _____ nastavnika

5. Koju ocenu je vaša škola dobila na spoljašnjem vrednovanju? (zaokružiti.)

a) 4   b) 3   c) 2   d) 1   e) nije ocenjena

6. Za koliko područja rada je verifikovana vaša škola ? (zaokružiti.)

- a) jedno
- b) dva
- c) tri
- d) četiri
- e) pet i više

7. Koliko obrazovnih profila se ove školske godine realizuju u vašoj školi? (upisati broj profila.)

_____ profila

8. Koliko dualnih obrazovnih profila se ove školske godine realizuje u vašoj školi i koliko učenika je upisano u njih ? (navesti broj dualnih profila i ukupan broj upisanih učenika u svim razredima)

_____ profila _____ učenika

9. Koliko ne dualnih obrazovnih profila se ove školske godine realizuje u vašoj školi i

koliko učenika je upisano u njih ? (navesti broj ne dualnih profila i ukupan broj upisanih učenika u svim razredima)

_____ profila   _____ učenika

10. Da li u realizaciji praktične nastave, blok nastave, vežbi ili drugih predmeta kojima se stiču praktične veštine kod ne dualnih profila, saradujete se partnerima iz privrede (poslodavci, privredna društva, zanatlije...) (zaokružiti.)

a) Da   b) Ne

11. Sa koliko partnera iz privrede imate zaključene sporazume ili ugovore o saradnji (navesti broj partnera)

_____ partnera

12. Praktičnu nastavu kod poslodavca naša škola realizuje na sledeći način (zaokruži jedno trvrđenu koje najbolje opisuje stvarno stanje ili opišite drugi specifičan način)

- a) za sve učenike datog profila ravnopravno u istom vremenskom trajanju
- b) u različitom trajanju u zavisnosti od interesovanja učenika ili poslodavaca
- c) u različitom trajanju u zavisnosti od mogućnosti poslodavaca da obezbede mesto za realizaciju
- d) određeni broj časova podjednako za sve učenike a dodatno u zavisnosti od interesovanja učenika ili poslodavaca
- e) na neki drugi način, navesti kako: _____

13. Na koji od navedenih načina učenici uče tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca (zaokruži trvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili opiši nešto drugo)

- a) Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca učenici uglavnom uče putem individualnog posmatranja rada zaposlenih uz povremeno asistiranje.
- b) Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca učenici imaju mogućnost da samostalno izvršavaju predviđene radne operacije.
- c) Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca učenici uglavnom uče tako što posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili zaposlenih u kompaniji i samo povremeno imaju mogućnost da to sami probaju.
- d) na neki drugi način, navesti kako

---

14. U zavisnosti od odgovora koji ste dali na prethodno pitanje molimo da date detaljnije pojašnjenje načina i metoda učenja:

---

15. Koji su vaši najveći problemi u vezi sa organizacijom praktične nastave kod poslodavca? (zaokruži sve tvrdnje koje opisuju stvarno stanje, ili dodajte druge nepomenute probleme)

- a) neka zanimanja i poslovi su rizični za boravak učenika kod poslodavca
- b) u našem gradu nema dovoljno zainteresovanih poslodavaca
- c) poslodavci postoje ali ne pokazuju interesovanje za saradnju jer ne vide svoj interes
- d) poslodavci su zainteresovani ali nemaju dovoljno ljudskih i materijalnih resursa da pruže punu podršku
- e) poslodavci smatraju da treba da imaju beneficije od strane države kako bi sarađivali sa školama
- f) nešto drugo navesti
šta: _____
- g) nešto drugo navesti
šta: _____

16. Šta bi po vama trebalo promeniti/poboljšati ili uvesti kako bi praktična nastava kod poslodavca bolje funkcionisala (navesti nekoliko po vama najvažnijih stvari).

- a) _____
- b) _____
- c) _____

O REALIZACIJI PRAKTIČNE NASTAVE ZA NE DUALNE PROFILE

U daljem delu upitnika bavićemo se samo **ne dualnim** obrazovnim profilima i načinom realizacije praktične nastave, blok nastave i vežbi kojima se stiču praktične veštine u saradnji sa poslodavcima.

Isključite iz daljeg razmatranja dualne profile i koncentrišite se na sve druge koji se realizuju uz manju ili veću saradnju sa poslodavcima.

Izdvojite **3 profila** u kojima imate najviše upisanih učenika i najveću saradnju se poslodavcima i odgovorite na sledeća pitanja (*posmatrajte samo - STRANU B plana i programa*).

PROFIL 1.

1. _____ naziv profila _____ naziv područja rada

2. Koliko godina traje izučavanje datog profila? (*zaokruži*)

- a) 3   b) 4

3. Navedite ukupan broj učenika na ovom obrazovnom profilu

_____ učenika

4. Koliko časova praktične nastave, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (*Navesti broj časova u svakom razredu u zavisnosti od trajanja profila*)

a) Prvi razred ..... _____ časova
praktične nastave

a) Drugi razred ..... _____ časova
praktične nastave

a) Treći razred ..... _____ časova
praktične nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... _____ časova
praktične nastave

5. Koliko (približno) časova praktične nastave, u svakom razredu, za ovaj profil se

u vašoj školi realizuju kod poslodavca? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
praktične nastave

a) Drugi razred ..... časova
praktične nastave

a) Treći razred ..... časova
praktične nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
praktične nastave

6. Koliko časova blok nastave, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
blok nastave

a) Drugi razred ..... časova
blok nastave

a) Treći razred ..... časova
blok nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
blok nastave

7. Koliko (približno) časova blok nastave, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuje kod poslodavca? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
blok nastave

a) Drugi razred ..... časova
blok nastave

a) Treći razred ..... časova
blok nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
blok nastave

8. Koliko časova vežbi, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu?
(Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
vežbi

a) Drugi razred ..... časova
vežbi

a) Treći razred ..... časova
vežbi

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
vežbi

9. Koliko (približno) časova vežbi, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuje kod poslodavca? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
vežbi

a) Drugi razred ..... časova
vežbi

a) Treći razred ..... časova
vežbi

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
vežbi

**10. Praktičnu nastavu kod poslodavca u ovom profilu naša škola: (zaokruži jedno
tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje)**

- a) realizuje tokom svih godina učenja ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine
- b) realizuje tokom svih godina učenja ali ne ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine
- c) realizuje uglavnom tokom završnih godina učenja ravnomerno tokom školske godine
- d) realizuje uglavnom tokom završnih godina učenja ali ne ravnomerno tokom školske godine
- e) raspored je u potpunosti fleksibilan i promenljiv u zavisnosti od mogućnosti poslodavca

11. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u prvom razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

12. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u drugom razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

13. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u trećem razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno

- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

14. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u četvrtom razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

PROFIL 2.

1. _____ naziv profila _____ naziv područja rada

2. Koliko godina traje izučavanje datog profila? (zaokruži)

- a) 3
- b) 4

3. Navedite ukupan broj učenika na ovom obrazovnom profilu

_____ učenika

4. Koliko časova **praktične nastave**, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (Navesti broj časova u svakom razredu u zavisnosti od trajanja profila)

a) Prvi razred ..... časova
praktične nastave

a) Drugi razred ..... časova
praktične nastave

a) Treći razred ..... časova
praktične nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
praktične nastave

5. Koliko (približno) časova praktične nastave, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuju kod poslodavca? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
praktične nastave

a) Drugi razred ..... časova
praktične nastave

a) Treći razred ..... časova
praktične nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
praktične nastave

6. Koliko časova blok nastave, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
blok nastave

a) Drugi razred ..... časova
blok nastave

a) Treći razred ..... časova
blok nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
blok nastave

7. Koliko (približno) časova blok nastave, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuje kod poslodavca? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
blok nastave

a) Drugi razred ..... časova
blok nastave

a) Treći razred ..... časova
blok nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
blok nastave

8. Koliko časova vežbi, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
vežbi

a) Drugi razred ..... časova
vežbi

a) Treći razred ..... časova
vežbi

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
vežbi

9. Koliko (približno) časova vežbi, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuje kod poslodavca? (Navedi broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
vežbi

a) Drugi razred ..... časova
vežbi

a) Treći razred ..... časova
vežbi

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
vežbi

10. Praktičnu nastavu kod poslodavca u ovom profilu naša škola: (zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje)

- a) realizuje tokom svih godina učenja ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine
- b) realizuje tokom svih godina učenja ali ne ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine
- c) realizuje uglavnom tokom završnih godina učenja ravnomerno tokom školske godine
- d) realizuje uglavnom tokom završnih godina učenja ali ne ravnomerno tokom školske godine
- e) raspored je u potpunosti fleksibilan i promenljiv u zavisnosti od mogućnosti poslodavca

11. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u prvom razredu iznosi: (zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

12. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u drugom razredu iznosi: (zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno

- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

13. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u trećem razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

14. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u četvrtom razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

PROFIL 3.

1. _____ naziv profila _____ naziv područja rada

2. Koliko godina traje izučavanje datog profila? (zaokruži)

- a) 3
- b) 4

3. Navedite ukupan broj učenika na ovom obrazovnom profilu

_____ učenika

4. Koliko časova praktične nastave, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (Navesti broj časova u svakom razredu u zavisnosti od trajanja profila)

a) Prvi razred ..... časova
praktične nastave

a) Drugi razred ..... časova
praktične nastave

a) Treći razred ..... časova
praktične nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
praktične nastave

5. Koliko (približno) časova praktične nastave, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuju kod poslodavca? (Navesti broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
praktične nastave

a) Drugi razred ..... časova
praktične nastave

a) Treći razred ..... časova
praktične nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
praktične nastave

6. Koliko časova blok nastave, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (Navesti broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova

blok nastave

a) Drugi razred ..... časova

blok nastave

a) Treći razred ..... časova

blok nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova

blok nastave

7. Koliko (približno) časova blok nastave, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuje kod poslodavca? (Navesti broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova

blok nastave

a) Drugi razred ..... časova

blok nastave

a) Treći razred ..... časova

blok nastave

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova

blok nastave

8. Koliko časova vežbi, u svakom razredu, ima ovaj profil po planu i programu? (Navesti broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova

vežbi

a) Drugi razred ..... časova

vežbi

a) Treći razred ..... časova
vežbi

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
vežbi

9. Koliko (približno) časova vežbi, u svakom razredu, za ovaj profil se u vašoj školi realizuje kod poslodavca? (Navesti broj časova.)

a) Prvi razred ..... časova
vežbi

a) Drugi razred ..... časova
vežbi

a) Treći razred ..... časova
vežbi

a) Četvrti razred (ukoliko postoji) ..... časova
vežbi

10. Praktičnu nastavu kod poslodavca u ovom profilu naša škola: (zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje)

a) realizuje tokom svih godina učenja ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine

b) realizuje tokom svih godina učenja ali ne ravnomerno (svake nedelje) tokom školske godine

c) realizuje uglavnom tokom završnih godina učenja ravnomerno tokom školske godine

d) realizuje uglavnom tokom završnih godina učenja ali ne ravnomerno tokom školske godine

e) raspored je u potpunosti fleksibilan i promenljiv u zavisnosti od mogućnosti poslodavca

11. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u prvom razredu iznosi:

(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno

- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

12. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u drugom razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

13. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u trećem razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

14. Praktična nastava kod poslodavca u ovom profilu u četvrtom razredu iznosi:
(zaokruži jedno tvrđenje koje najbolje opisuje stvarno stanje ili precizirajte neku drugu specifičnu raspodelu)

- a) manje od 6 sati (jedan dan) nedeljno
- b) 6 sati (jedan dan) nedeljno
- c) 12 sati (dva dana) nedeljno
- d) više od 12 sati (dva dana) nedeljno
- e) _____

O KVALITETU REALIZACIJE PRAKTIČNE NASTAVE U SARADNJI SA POSLODAVCIMA

U pitanjima koja slede termin praktična nastava koristi se za sve vidove nastave koja se odvija kod poslodavca – praktična nastava, blok nastava, vežbe, ferijalna praksa i slično.

U kojoj meri se slažete sa sledećim tvrdnjama?	1.Uopšte se ne slažem 2.Uglavnom se ne slažem 3. Niti se slažem niti se ne slažem 4.Uglavnom se slažem 5.Potpuno se slažem				
	1	2	3	4	5
Škola ima podršku lokalnih poslodavaca za realizaciju praktične nastave.	1	2	3	4	5
U ostvarivanju saradnje sa poslodavcima škola ima podršku lokalne samouprave.	1	2	3	4	5
U ostvarivanju saradnje sa poslodavcima škola ima podršku privredne komore ili udruženja poslodavaca.	1	2	3	4	5
Realizacija praktične nastave kod poslodavca značajno doprinosi sticanju praktičnih veština učenika.	1	2	3	4	5
Realizacija praktične nastave kod poslodavca u mnogo većoj meri doprinosi sticanju praktičnih veština nego realizacija u školskim kabinetima i radionicama.	1	2	3	4	5
Tokom realizacija praktične nastave kod poslodavca učenici pokazuju mnogo veću zainteresovanost i posvećenost nego u slučaju realizacije u školskim kabinetima i radionicama.	1	2	3	4	5
Poslodavci sa kojima saradjujemo su veoma posvećeni i zainteresovani za kvalitet praktične nastave učenika koji su kod njih raspoređeni.	1	2	3	4	5
Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca učenici imaju mogućnost da samostalno izvršavaju predviđene radne operacije.	1	2	3	4	5
Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca učenici uglavnom uče putem individualnog posmatranja rada zaposlenih uz povremeno asistiranje.	1	2	3	4	5
Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca učenici uglavnom uče tako što u okviru grupe posmatraju demonstraciju rada od strane nastavnika ili zaposlenih u kompaniji i samo povremeno imaju mogućnost da to sami probaju.	1	2	3	4	5
Tokom realizacije praktične nastave kod poslodavca često dolazi do nepredviđenih okolnosti koje treba rešavati.	1	2	3	4	5
Nepredviđene okolnosti koje se jave prilikom realizacije praktične nastave kod poslodavca efikasno se rešavaju u dogovoru sa poslodavcima.	1	2	3	4	5

Molimo Vas da proverite da li ste odgovorili na sva pitanja.

Hvala na učešću!

